

İDARİ USUL VE İDARİ YARGI KARARLARI IŞIĞINDA ULUSLARARASI KORUMA STATÜSÜ BAŞVURULARI^(*)

Doç. Dr. Lale Burcu ÖNÜT^(**)

Öz

İdare hukuku statülere dayalı bir hukuk dalıdır. Kişiler belirli bir statüye dahil olmakla söz konusu statüye ilişkin kurallara tabi olurlar. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'na göre; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüleri uluslararası koruma statüleridir. Söz konusu statüler, ilgililerine statü belirleme işlemleri sonrasında verilmektedir. Bu sürecin dört temel aşamadan oluştuğu belirtilebilir. Bu aşamalardan ilki başvuru, ikincisi kayıt ve kontrol, üçüncüsü mülakat ve dördüncüsü karar aşamasıdır. Uluslararası koruma statüsüne başvuru üzerine kabul veya ret kararı verilebileceği gibi 6458 sayılı Kanun m. 64'te belirtilen durumlarda uluslararası korumanın haricinde tutulma, 6458 sayılı Kanun m. 72'de belirtilen durumlarda kabul edilmezlik kararı, 6458 sayılı Kanun m. 77'de belirtilen durumlarda başvurunun geri çekilmiş sayılmasına karar verilebilir. 6458 sayılı Kanun m. 79'da belirtilen durumlarda da hızlandırılmış değerlendirme süreci neticesinde karar verilir. Uluslararası koruma statüsü başvuruları üzerine verilen kararların tebliğinden itibaren kural olarak on gün içerisinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na itiraz edilebilir. İtiraz üzerine veya doğrudan idari yargıda dava açılabilmesi de mümkündür. Bu durumda İdare Mahkemesi'nin kararı üzerine istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Kabul edilmezlik kararı ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlara karşı ise yalnızca yargı yoluna başvuru söz konusu olabilir. İdare mahkemelerinin bu durumda verdiği kararlar kesindir. İdari yargı kararları çerçevesinde uluslararası koruma statüsü verilmesi sürecinde yaşanan başlıca sorunların özellikle mülakat aşamasına, korku, risk ve inanılırlık değerlendirmesine, kamu düzeni ile bireysel çıkar dengesinin sağlanması ile uluslararası raporların mümkün mertebe dikkate alınması gerekliliğine ilişkin olduğu belirtilebilir. Çalışmamızda öncelikle idari usul yönüyle uluslararası koruma statüsü verilmesi sürecinin aşamaları ile başvurular üzerine verilen kararlara karşı hukuki başvuru yolları incelenmekte, ardından idari yargı kararları ışığında statü belirleme işlemlerine ilişkin başlıca sorunlar değerlendirilmektedir.

Anahtar Kelimeler

Mülteci, Şartlı Mülteci, İkincil Koruma, Uluslararası Koruma Statüsü, İdari Yargı.

^(*) Makalenin Dergiye Geliş Tarihi: 02.09.2024 - Makalenin Kabul Edildiği Tarih: 05.11.2024
DOI No: 10.54704/akdhfd.1542492

Bu çalışma 05.04.2022 tarihinde düzenlenen "International Refugee Crisis" konferansında sunulan "*Status of Refugees in Recent Administrative Jurisprudence*" başlıklı bildirisinin güncellenmiş ve makale haline getirilmiş şeklidir.

^(**) Dokuz Eylül Üniversitesi, Hukuk Fakültesi, İdare Hukuku Anabilim Dalı / İzmir, Türkiye
E-posta: burcu.onut@deu.edu.tr
Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-9853-5238>

INTERNATIONAL PROTECTION STATUS APPLICATIONS WITHIN THE FRAMEWORK OF ADMINISTRATIVE PROCEDURE AND ADMINISTRATIVE JURISPRUDENCE

Abstract

Administrative law is a branch of law based on statutes. People who have a certain status, become subject to the rules related to that status. According to the Law no. 6458 on Foreigners and International Protection, refugee, conditional refugee, and subsidiary protection status are international protection statuses. International protection status can be granted upon completion of the status determination process. It can be affirmed that this process is composed of four main stages. The first of these stages is the application, the second is the registration and control, the third is the interview and the fourth is the decision stage. An acceptance or rejection decision may be made upon application for international protection status. An exclusion decision from international protection in cases mentioned in article 64 of the Law no. 6458 and a decision on the inadmissibility in cases mentioned in article 72 may also be made. In cases mentioned in article 77 of the Law no. 6458 the application may be deemed withdrawn. In cases mentioned in article 79 of the Law no. 6458 the decision is made after accelerated procedure. As a rule, an objection can be made to the International Protection Evaluation Commission within ten days from the notification of decisions made on applications for international protection status. It is also possible to file a lawsuit upon administrative objection or directly in administrative jurisdiction. In this case, an intermediate appeal may be taken upon the decision of the Administrative Court. However, decisions on the inadmissibility and decisions given after accelerated procedure can only be subject to judicial review. In this situation, decisions of the administrative court shall be final. It can be indicated within the framework of administrative jurisprudence that the main problems in the process of granting international protection status are especially related to interview, the assessment of fear, risk and credibility, the need to ensure the balance between public order and individual interests, the necessity of taking into account as much as possible international reports. In this study, the stages of the process of granting international protection status in terms of administrative procedure, recourse to review procedures against decisions given upon applications are examined and the main problems relating to the process of granting international protection status are evaluated within the framework of administrative jurisprudence.

Keywords

Refugee, Conditional Refugee, Subsidiary Protection, International Protection Status, Administrative Jurisdiction.

Extended Abstract

In Turkey, the Law on Foreigners and International Protection (Law no. 6458), defines international protection status as “*the status granted for refugee, conditional refugee, and subsidiary protection*”. These statutes can be granted upon completion of the status determination process. Only those who come from European countries are granted refugee status. People who have been granted refugee or subsidiary protection status, may work independently or as employees without needing a separate work permit. Individuals who arrive from countries such as Afghanistan, Algeria, Iran, and Nigeria cannot be admitted as a refugee.

The status determination process is composed of four main stages. These stages are the application, the registration and control, the interview, and the decision stage. An acceptance or rejection decision may be made upon application for the international protection status. An exclusion decision from the international protection in cases mentioned in article 64 of the Law no. 6458 and a decision on the inadmissibility in cases mentioned in article 72 may also be made. In cases mentioned in article 77 of the Law no. 6458 the application may be deemed withdrawn. These decisions are individual administrative acts. As a rule, the competent authority who give the international protection status is the Presidency of Migration Management. The competent authority can delegate its powers to the governorships. The reason of the refugee status decision is indicated in article 61, the reason of conditional refugee status decision is indicated in article 62 and the reason of subsidiary protection status decision is indicated in article 63 of the Law no. 6458. The form of these administrative acts is the written form. Compliance with the procedural rules specified in the legislation, such as rules relating to interview process are related to formal element

of the decision. Indicating the material facts, legal grounds, procedures, and time limits for appeal in the decision are also related to formal element of the decision. The subject of these acts is granting international protection status. The aim is public interest.

Foreigners whose international protection status are rejected have as a rule the right to recourse to administrative review. They have also the right to recourse to judicial review. There is a special provision in the Law no. 6458 regarding the administrative and judicial review of the decision relating to international protection status. According to article 80 of the Law no. 6458, it is possible to recourse to the International Protection Evaluation Commission, except the decision on the inadmissibility of the application and decisions given after accelerated procedure. In case of a negative decision of the Commission, it is also possible to file a lawsuit in the competent administrative court.

As a rule, Ankara Administrative Court have jurisdiction over the case since the Presidency of Migration Management is situated in Ankara. Because it is the court at the place of the administration that establishes the administrative act on international protection status. If the governorate establishes the act, the court at the place of the governorate is the venue for the case. It is possible to apply to an intermediate appeal as a rule against verdicts relating international protection status decisions given by Administrative Courts. Article 46 of the Law No. 2577 is listed actions that can be appealed before the Council of State. It is not allowed to apply to the Council of State against decisions of the Regional Administrative Court regarding international protection status. However, decisions on the inadmissibility and decisions given after accelerated procedure can only be subject to judicial review. Since it is indicated in Article 80 of the Law no. 6458 that these decisions of the court are final, the Regional Administrative Court is not competent as an intermediate appeal court.

In disputes regarding international protection status, the court states that the applicant's situation must be evaluated firstly in terms of "refugee status", then "conditional refugee status", and if it is understood that the applicant cannot obtain either of these statuses, the situation of the appellant should be evaluated in terms of "subsidiary protection". However, the purpose of the international protection cannot be regarded as allowing applicants to stay in the country for reasons that are not determined by the legislation.

GİRİŞ

Türkiye, dünya çapında hemen bütün ülkeleri etkileyen göç olgusundan hem hedef ülke hem de geçiş ülkesi olarak etkilenen bir ülkedir¹. Yabancıların ülkeye giriş, kalış ve çıkışları ile Türkiye’de yabancılara sağlanacak uluslararası korumanın kapsamı, uygulama usulü ile esasları 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu’nda ve söz konusu Kanun’un uygulanmasına ilişkin yönetmelikte² düzenlenmektedir. Söz konusu düzenlemeler uyarınca uluslararası koruma, “*mülteci, şarhli mülteci veya ikincil koruma statüsünü*” ifade etmektedir (6458 sayılı Kanun m. 3/1-r; Yönetmelik m. 3/1-z-gg). Geçici koruma statüsü ise uluslararası koruma statüsünden farklıdır. Geçici koruma, ülkesinden ayrılmaya zorlanarak kitlesel olarak Türkiye’ye gelmiş olan, ayrıldıkları ülkeye geri dönemeyen yabancılara sağlanan acil ve geçici korumayı ifade etmekte olup (6458 sayılı Kanun m. 2, 91), Suriye’den gelenler geçici koruma prosedürüne tabidir. Geçici korumanın temel amacının acil kabul sağlanması ile insan haklarının korunması olduğu belirtilebilir³.

¹ Oğuz Sancakdar, “The Legal Status of “Conditional Refugees” in the Light of Turkish Administrative Jurisdiction Decisions”, Sibel Safi ve Lale Burcu Önüt, editör, *Projecting Migration over the Next Twenty Years and Beyond* (Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2022), 183.

² “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik” için bkz. RG, 17.03.2016, S. 29656.

³ Işıl Özkan, *Göç-İltica ve Sığınma Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 369.

Uluslararası koruma statüleri, ilgililerine statü belirleme işlemleri sonrasında verilmektedir. Kişilerin uluslararası koruma statülerinden hangisine sahip olduğu hak ve yükümlüklerinin tespiti bakımından önemlidir. Nitekim idare hukuku statülere dayalı bir hukuk dalı olup, statüden kaynaklanan hak ve yükümlülükler önceden genel ve soyut kurallarla belirlenmiştir⁴. Ancak statüye ilişkin kurallar, söz konusu statüdeki kişiler bakımından doğrudan kazanılmış hak oluşturmaz⁵. Bununla birlikte kişiler belirli bir statüye dahil olmakla söz konusu statü içerisindeki hak ve yükümlülüklerini düzenleyen kurallara tabi olurlar. Örneğin çalışma hakkı bakımından, 6458 sayılı Kanun m. 89/4 uyarınca mülteciler ile ikincil koruma statüsüne sahip kişiler, ayrıca bir çalışma iznine ihtiyaç olmadan bağımsız olarak veya belli bir işverenin yanında çalışabilirler. İkamet bakımından da şartlı mülteci statüsüne ve ikincil koruma statüsüne sahip kişilere, belli bir ilde ikamet ile belirlenen süre ve usullerle bildirim yükümlülüğü getirilebilir (6458 sayılı Kanun m. 82). Uluslararası koruma statüsüne ilişkin uyumsuzluklarda mahkeme, başvurucunun durumunun öncelikle “*mülteci statüsü*” ardından “*şartlı mülteci statüsü*”, bu statülerden herhangi birini kesinlikle elde edemeyeceği anlaşılan başvuruda bulunan kişinin durumunun ikincil koruma açısından değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir⁶.

Uluslararası koruma statülerinden biri olan mülteci statüsü, “*Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye*” verilen statüyü ifade eder (6458 sayılı Kanun m. 61). Mülteci statüsü bakımından 1951 tarihli Cenevre Sözleşmesi’nde⁷ Türkiye’nin coğrafi kısıtlaması söz konusu olup, yalnızca Avrupa ülkelerinden gelen kişilere mülteci statüsü verilmektedir. 6458 sayılı Kanun uygulamasında, Avrupa Konseyi’ne üye ülkeler ve Cumhurbaşkanı tarafından belirlenen diğer ülkeler Avrupa ülkeleridir (6458 sayılı Kanun m. 3/1-b).

⁴ Oğuz Sancakdar, Lale Burcu Önüt, Eser Us Doğan, Mine Kasapoğlu Turhan ve Serkan Seyhan, *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022), 46.

⁵ Bahtiyar Akyılmaz, Murat Sezginer ve Cemil Kaya, *Türk İdare Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 42.

⁶ Ankara 1. İdare Mahkemesi, 11.06.2015, E. 2014/2352, K. 2015/1252; Ankara 1. İdare Mahkemesi, E. 2015/945, K. 2016/88; Karar için bkz. Sibel Safi, *Mülteci Hukuku* (İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017), 699-701.

⁷ Cenevre Sözleşmesinin mülteci kavramına yaklaşımı için bkz. Uğur Samancı, “Powers of the UN Security Council under Chapter VII of the UN Charter and Situations Giving Rise to the Mass Influx as a Threat to the Peace”, Sibel Safi ve Lale Burcu Önüt, editör, *Projecting Migration*, 320; 6458 sayılı Kanun’daki mülteci tanımı Cenevre Sözleşmesi’ne uygundur. Özkan, *Göç-İltica ve Sığınma Hukuku*, 446.

Şartlı mülteci statüsü ise, “Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle...” verilen bir uluslararası koruma statüsü olup, mülteci statüsü verilmesini gerektiren sebepler şartlı mülteci statüsü açısından da söz konusudur (6458 sayılı Kanun m. 62). Afganistan, Cezayir, İran, Nijerya gibi ülkelerden gelen kişilere şartlı mülteci statüsü verilebilmektedir⁸. Ancak örneğin Ukrayna Avrupa Konseyi üyesi olduğundan Ukrayna’dan gelenler şartlı mülteci statüsüne sahip olamaz⁹. Bununla birlikte somut olaya göre söz konusu kişiler 6458 sayılı Kanun m. 61’deki sebeplere bağlı olarak mülteci statüsüne sahip olabilirler¹⁰.

Gerek mülteci gerek şartlı mülteci statüsüne sahip olabilmek için yukarıda belirtilen beş unsurdan (belli bir toplumsal gruba mensubiyet, ırk, din, tabiiyet, siyasi düşünce) en az birine bağlı olarak zulme uğranılacağı yönünde haklı sebebe dayanan korkunun ortaya konulması gerekir. Söz konusu beş unsurdan en az birine bağlı olarak zulme uğrama korkusu ve riski bulunan kişilere mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilir. Genelleşmiş bir şiddet ortamına maruz kalınacak olması, örneğin savaş ortamında bulunulması nedeniyle yaşamın sürdürülebilmesi bakımından kaygı duyulması mülteci veya şartlı mülteci statüsüne sahip olunmasına neden olmamaktadır¹¹. Benzer şekilde ekonomik nedenler de söz konusu statülerin verilmesine neden olmaz¹².

İkincil koruma statüsü ise, mülteci veya şartlı mülteci olamayan, bununla birlikte menşe ülkesine veya ikamet ülkesine gönderilmesi durumunda, “ölüm cezasına mahkûm olacak veya ölüm cezası infaz edilecek”, “işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak”, “uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak” olduğundan menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya belirtilen durumlar nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı veya vatansız kişiye tanınan statüyü ifade eder (6458 sayılı Kanun m. 63). Örneğin, savaş nedeniyle şiddete uğrayacağı korkusuyla Ukrayna’dan gelen ve mülteci statüsüne sahip olamayan kişilerin durumu ikincil koruma statüsü çerçevesinde değerlendirilebilir¹³.

Belirtilen statülere başvuruların değerlendirildiği çalışmamızda öncelikle idari usul yönüyle uluslararası koruma statüsü verilmesi sürecindeki aşamalar (I) ile uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlara karşı hukuki başvuru yolları (II) incelenmekte, ardından idari yargı kararları ışığında statü belirleme işlemlerine

⁸ Sancakdar, “Conditional Refugees”, 184.

⁹ Aslıhan Çoban, “Türkiye’de Bulunan Ukraynalıların Uluslararası Koruma Statüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *TAAD15*, S. 58 (2024): 95.

¹⁰ Çoban, “Türkiye’de Bulunan Ukraynalıların”, 96.

¹¹ Durmuş Tezcan, Mustafa Ruhan Erdem, Oğuz Sancakdar ve Rifat Murat Önok, *İnsan Hakları El Kitabı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 839.

¹² Sakarya 1. İdare Mahkemesi, 30.05.2018, E. 2018/118, K.2018/503; İstanbul BİM10.İDD, 14.11.2018, E. 2018/3171, K. 2018/3036.

¹³ Çoban, “Türkiye’de Bulunan Ukraynalıların”, 96-97.

ilişkin başlıca sorunlar (III) değerlendirilmektedir. Statü belirleme işlemlerine ilişkin başlıca sorunların özellikle mülakat aşamasına, korku, risk ve inanılabilirlik değerlendirmesine, kamu düzeni ile bireysel çıkar dengesinin sağlanmasına ve uluslararası raporların mümkün mertebe dikkate alınması gerekliliğine ilişkin olduğu belirtilebilir.

I. İDARİ USUL YÖNÜYLE ULUSLARARASI KORUMA STATÜSÜ VERİLMESİ SÜRECİNDEKİ AŞAMALAR

Uluslararası koruma statüleri, ilgililerine statü belirleme işlemleri sonrasında verilebilmektedir. Bu sürecin dört temel aşamadan oluştuğu belirtilebilir. Bu aşamalardan ilki başvuru, ikincisi kayıt ve kontrol, üçüncüsü mülakat ve dördüncüsü karar aşamasıdır. Ülkemizde genel bir idari usul kanunu bulunmamakla birlikte, 6458 sayılı Kanun'da uluslararası koruma statüsü verme süreci ve başvuruda bulunan kişilerin bu süreçteki hak ve yükümlülükleri¹⁴ düzenlenmiştir. Uluslararası koruma statüsü verme işlemleri, 6458 sayılı Kanun'da düzenlenen usul hükümlerine tâbidir.

A. BAŞVURU AŞAMASI

Uluslararası koruma statüsü verilmesi sürecindeki ilk aşama başvuru aşamasıdır. Başvurular, kural olarak valiliklere yapılır. Sınır kapılarındaki veya ülke içindeki kolluk birimlerine yapılmaları durumunda da başvurular derhal valiliğe bildirilir (6458 sayılı Kanun m. 65). Başvurunun kural olarak yasal temsilci¹⁵ veya avukat¹⁶ aracılığıyla yapılamayacağı kabul edilmektedir¹⁷. Nitekim 6458 sa-

¹⁴ Akıllıoğlu, yönetim hukukunun yönetsel yöntem (idari usul) ve yönetsel yargı yöntemi (idari yargılama usulü) olmak üzere iki usul alanına sahip olduğunu, yönetsel yöntemin (idari usul) ihlal vukuunu öler konumda olduğunu, yönetsel yöntemde "yönetimin mükemmel ve tam işleyişinin, etkisinin sağlanması" yanında "bireyin korunması"nın da ikinci büyük amaç ve değer olarak yer aldığını belirtmektedir. Tekin Akıllıoğlu, "İdari Usul ve Kişisel Verilerin Korunması", Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi 7, S. 2, (2008): 13; İdari usul ilkelerinin işlemin tesisi öncesinde bireylere işlemin yapılmasına katılma imkanı sağladığı için demokratik devletle, bireylere önceden kanunla belirlenmiş haklar verdiği ve idareye de önceden kanunlarla belirlenmiş usullerde işlem yapma ödevi yüklediği için hukuk devleti ilkesiyle yakından ilgili olduğu yönünde bkz. Çınar Can Evren, "İdari Usul İlkelerinin Yönetim Hukukumuz Açısından Değeri", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi* 23, S. 91 (2010): 111; İdari usul kurallarının işlem yapma sürecinde idarenin ve işlemin muhatabı kişi ve kişilerin sürece ilişkin hak ve yükümlülüklerini ifade ettiği yönünde bkz. Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *İdare Hukuku*, 560.

¹⁵ Yasal temsilde temsil yetkisinin kaynağı kanun hükmüdür. Kanunun verdiği yetkiye dayanarak başkası adına hukuki işlem yapan kişi yasal temsilcidir. Örneğin Medeni Kanun m. 342'de anne ve babanın çocuklarının yasal temsilcisi olduğu belirtilmiştir. Yasal koşullar oluştuğunda yasal temsilci mahkeme kararı ile de belirlenebilir. Veli ve vasi yasal temsilcidir. Kanuni temsilci kavramına ilişkin olarak bkz. İsmail Kaya, *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu'na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler/Özel Borç İlişkileri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019), 101; Mustafa Ünlütepe, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 126-127.

¹⁶ Temsil olunanın verdiği temsil yetkisine dayanarak onun adına hukuki işlem yapan kişi iradi temsilcidir. İradi temsil yetkisinin kaynağını temsil olunanın iradesi oluşturmaktadır. İradi temsilci kavramına ilişkin olarak bkz. Kaya, *Borçlar Hukuku Genel Hükümler/Özel Borç İlişkileri*, 101; Ünlütepe, *Borçlar Hukuku*, 127. Uluslararası koruma statüsünde bulunan kişinin avukatı da iradi temsilcidir.

¹⁷ <https://www.goc.gov.tr/uluslararasi-koruma-sss>, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024.

yılı Kanun m. 65'te de başvurunun bizzat yapılacağı ve yabancı veya vatansız kişinin kural olarak yalnızca kendisi adına başvuru yapabileceği belirtilmiştir. Başvuruda bulunan kişinin aile üyesi adına başvuru yapabilmesi bu kişinin kendisiyle birlikte gelmiş olması ve kendisiyle aynı gerekçelere dayanması durumunda mümkündür. Söz konusu kişi ergin ise ayrıca muvafakati aranır (6458 sayılı Kanun m. 65). İdari gözetim altındayken Göç İdaresi Başkanlığı'na¹⁸ bağlı geri gönderme merkezinde başvuru yapılabilmesi de mümkündür. İdari gözetim kararı idari tedbir niteliğindedir¹⁹. Bu karara karşı sulh ceza hâkimine²⁰ başvurulabilir. İdari gözetimi durdurmayan söz konusu başvuru üzerine inceleme beş gün içerisinde sonuçlandırılarak kesin karar verilir (6458 m. 57/6). İdari gözetim altındayken başvuru yapılması durumunda başvuru Göç İdaresi Başkanlığı'na iletilir. Başvuruda bulunan kişiler başvuru aşaması ile aşağıda belirtilen kayıt ve mülakat aşamalarında tercüman yardımından yararlanma hakkına sahiptirler (6458 sayılı Kanun m. 70).

Başvuru sahibinin başvurusunu geri çekmesi veya 6458 sayılı Kanun m. 77'de belirtilen nedenlerle başvurunun geri çekilmiş sayılması durumunda statü belirleme sürecindeki sonraki aşamalara geçilmez. Bu durumlar statü belirleme sürecindeki herhangi bir aşamada söz konusu olduğunda değerlendirme durdurulur. Örneğin 6458 sayılı Kanun m. 77/1-ç uyarınca mazereti olmadan; bildirim yükümlülüğünün üst üste üç kez yerine getirilmemesi, belirlenmiş olan ikamet yerine gidilmemesi, kişinin ikamet yerinden izinsiz ayrılması durumunda başvurunun geri çekilmiş sayılmasına karar verilir. Uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişilerin kendilerine yüklenen yükümlülüklerle uygun davranmaları, yükümlülüklerin yerine getirilmesine engel teşkil edecek bir mazeretin söz konusu olduğu durumlarda mazereti ispatlayacak gerekli bilgi ve belgeleri idareye iletmeleri gerekir. Uyuşmazlık konusu olan bir olayda, uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişi ikamet ilini izinsiz terk etmemesi gerekirken izin almadan İzmir'e gitmiş ve imza bildirim yükümlülüğünü yerine getirmemiştir. Başvuru sahibinin imza bildirim yükümlülüğüne tabi olduğunu ve ikamet ilini izinsiz terk

¹⁸ 85 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile Genel Müdürlüğün statüsü Başkanlık olarak değiştirildiğinden çalışmamızda Göç İdaresi Genel Müdürlüğü yerine Göç İdaresi Başkanlığı denilmektedir. RG, 29.10.2021, S. 31643. Fransız sistemindeki l'Office Française de l'immigration et de l'integration'a ilişkin olarak ayrıca bkz. Elif Altınok Çalışkan ve Serkan Seyhan, "Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün Teşkilat Yapısı ve Hukuksal Statüsü", *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*16, S. 2 (2017): 140- 145.

¹⁹ İdari cezaların temel amacı hukuka aykırı fiilleri cezalandırmak iken, idari tedbirlerin temel amacı kamu düzeninin korunmasıdır. Fransa'da idari tedbir ve idari ceza kavramlarına ilişkin değerlendirme için bkz. Hasan Dursun, "Fransa'da İdari Suç ve Cezalarda Kanunilik İlkesinin Uygulanması", *TAAD* 8, S. 31 (2017): 486- 490; Ayrıca idari tedbir ve idari ceza ayırımına ilişkin olarak bkz. Ali D. Ulusoy, *İdari Yaptırımlar* (İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013), 17; Ali D. Ulusoy, *Türk İdare Hukuku* (Ankara: Yetkin Yayınları, 2022), 485-488.

²⁰ Sulh ceza mahkemeleri 6545 sayılı Kanun ile kaldırılmış ve sulh ceza hakimlikleri kurulmuştur. RG, 28.06.2014, S. 29044.

edemeyeceğini bildiren yazının davacı ile tercümanı tarafından imzalanmış olduğunu ve söz konusu yazı içeriğinin muğlak olmayıp somut ve açık olduğunu dikkate alan İdare Mahkemesi 6458 sayılı Kanun m. 77/1-ç uyarınca başvurunun geri çekilmiş sayılması işleminin hukuka uygun olduğu kanaatine varmıştır²¹.

B. KAYIT VE KONTROL AŞAMASI

Başvuruların kaydı valilikler tarafından yapılır. Başvuranın kayıt sırasında kimliğini doğru bildirme ve mevcut ise kimliğin ispatını sağlayacak belge ile seyahat evraklarını yetkili makamlara verme yükümlülüğü bulunmaktadır. Kimliğin tespiti için başvuranın eşyalarında ve üzerinde kontrol söz konusu olabilir. Başvuranın kimliğine ilişkin belge bulunmaması durumunda, kişisel veri karşılaştırması ve araştırma sonucunda elde edilen bilgiler kullanılır. Bu çerçevede kimliğe ilişkin bilgi edinilememesi durumunda beyan esastır (6458 sayılı Kanun m. 69).

Kayıt sırasında; başvuranın menşe veya ikamet ülkesini terk nedenlerine, ülkesinden ayrıldıktan sonra yaşadığı, başvurusuna sebep olan olaylara, Türkiye'ye giriş şekline, kullandığı güzergâhlar ile araçlara, önceden uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş veya korumadan yararlanmış ise, bu durumlara ilişkin bilgi ve belgeler alınır (6458 sayılı Kanun m. 69).

Bu aşamada idarenin başvuranı bazı hususlarda bilgilendirme yükümlülüğü söz konusudur. Kayıt sırasında bir sonraki aşama olan mülakatın zamanı ve yeri başvurana bildirilir (6458 sayılı Kanun m. 69). Başvuran aynı zamanda başvurusuyla ilgili izlenecek usuller, değerlendirme sürecinde sahip olduğu hak ve yükümlülükleri ile bunlara uymaması veya yetkililerle iş birliği yapmaması durumunda ortaya çıkabilecek sonuçlar, itiraz usulleri ve itiraz süreleri hakkında da bilgilendirilir (6458 sayılı Kanun m. 70).

C. MÜLAKAT AŞAMASI

Mülakat aşaması, başvurular hakkında etkin ve adil bir değerlendirme yapılabilmesi bakımından önemli bir aşamadır²². Bu aşamanın 6458 sayılı Kanun'da açıkça düzenlenmiş olması hukuki dinlenilme hakkı bakımından da önemlidir. Bu hak, genel olarak idari işlemde etkilenecek kişilere idare tarafından, idari işlemin hazırlanışı öncesinde karar için belirleyici önemli vakıalarla ilgili olarak görüş açıklama fırsatı verilmesini ifade eder²³. Her ne kadar ülkemizde henüz genel bir idari usul hakkı olarak hukuki dinlenilme hakkı tanınmadığı belirtilebi-

²¹ Erzurum 1. İdare Mahkemesi, 21.11.2019, E. 2019/308, K. 2019/1525; Bildirim yükümlülüğüne ilişkin olarak ayrıca bkz. Kasım Ocak, "6458 Sayılı Kanun Uyarınca Yapılan Uluslararası Koruma Başvurularının Türk İdari Yargısında Ele Alınması", *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*23, S. 4 (2019): 373- 376.

²² Ocak, "6458 Sayılı Kanun", 379.

²³ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *İdare Hukuku*, 562; Söz konusu hakka ilişkin olarak ayrıca bkz. Mehpare Çaptuğ, *İdari Usul Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi* (Ankara: Seçkin Yayınları, 2020), 153-167.

lirse²⁴ de 6458 sayılı Kanun'da öngörülen mülakat aşaması geniş anlamda hukuki dinlenilme hakkı kapsamındadır.

6458 sayılı Kanun'da, kural olarak kayıttan itibaren otuz gün içerisinde başvuranla bir mülakat yapılacağı belirtilmiştir²⁵. 6458 sayılı Kanun m. 75'te başvuranın talep etmesi durumunda avukatının mülakata gözlemci olarak katılabileceği düzenlenmiştir. Mülakat aşaması başvuru üzerine verilen kararın şekil unsuru ile ilgili olup, bu aşama alınacak kararı doğrudan etkilemektedir. Bu aşamada avukata sadece gözlemci olarak katılım yetkisi verilmesi ise, avukatların yetki alanını kısıtlamakta olup, başvuranın iddialarına hukuksal zemin kazandırılması bakımından avukatın söz konusu sürece etkin katılımına imkân sağlayacak bir düzenleme yapılması uygun olacaktır²⁶.

Mülakat aşamasında başvuran yetkililerle iş birliği yapmalı, başvurusunu destekleyecek tüm bilgi ve belgeleri sunmalıdır. Gerekli ise başvuranla on gün aralıklarla ek mülakatlar yapılabilir. Mülakatlar başvuran bilgilendirilerek kayıt altına alınabilir. Mülakatların sonunda tutanak düzenlenerek başvurana verilir (6458 sayılı Kanun m. 75).

Mülakat aşamasındaki işlemler hazırlık işlemi niteliğinde olduklarından iptalleri için dava açılmaz²⁷. Nitekim dilekçeler ilk incelemede İdari Yargılama Usulü Kanunu (İYUK) m. 14 uyarınca, incelenir ve idari davaya konu olacak kesin ve yürütülmesi gereken işlemlerden olmadıkları için hazırlık işlemlerine karşı dava açılması durumunda İYUK m. 15/1-b uyarınca dava reddedilir. Bu çerçevede örneğin mülakatın olumsuz sonuçlandığından bahisle mülakatın iptali için dava açılmaz²⁸. Bununla birlikte mülakata ilişkin işlemler hazırlık işlemi niteliğinde olduklarından dava konusu olmasa da uluslararası koruma başvurusunun reddi işlemine karşı dava açılabilir. Söz konusu davada ise resen inceleme ilkesi çerçevesinde mahkeme idareden işlem dosyasını ister ve mülakatın usulüne uygun olup olmadığını da denetler. Bu çerçevede örneğin mülakatta görev alan personelin, mülakat teknikleri ile mülteci ve insan hakları hukuku ile menşe ülke bilgisi vb. konularda eğitim alıp almadığı da incelenebilir²⁹.

²⁴ Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *İdare Hukuku*, 563.

²⁵ Hızlandırılmış değerlendirme sürecinde ise başvuru tarihinden itibaren en geç üç gün içerisinde mülakat yapılır ve başvuru mülakattan sonra en geç beş gün içerisinde sonuçlandırılır. (6458 sayılı Kanun m. 79/2)

²⁶ Nazım Taha Koçak, "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Avukatla Temsil Sorunu", *İstanbul Barosu Dergisi*89, S. 3 (2015): 112-113, 117.

²⁷ Nihai işlem öncesindeki işlemler hazırlık işlemi niteliğindedir ve iptalleri için dava açılmaz. Mülakatın olumsuz sonuçlandığından bahisle mülakatın iptali için dava açılmaz. Nuray Ekşi, "2014 Yılında Kabul Edilen İdari Yargıda İstinaf Müessesesinin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Açılacak İdari Davalara Etkisi", *Göç Araştırmaları Dergisi* 1, S. 1 (2015): 24.

²⁸ Ekşi, "İstinaf Müessesesinin", 24.

²⁹ Çanakale İdare Mahkemesi, 18.08.2020, E. 2020/1388, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

D. KARAR AŞAMASI

Uluslararası koruma başvurusu üzerine kabul veya ret kararı verilebileceği gibi 6458 sayılı Kanun m. 64'te belirtilen durumlarda uluslararası korumanın haricinde tutulma, 6458 sayılı Kanun m. 72'de belirtilen durumlarda kabul edilmezlik kararı, 6458 sayılı Kanun m. 77'de belirtilen durumlarda da başvurunun geri çekilmiş sayılmasına karar verilebilir. 6458 sayılı Kanun m. 79'da belirtilen durumlarda da hızlandırılmış değerlendirme süreci neticesinde karar verilir. Uluslararası koruma başvurusunun kabul veya reddi ile başvurunun geri çekilmiş sayılması, uluslararası korumanın haricinde tutulma, kabul edilmezlik kararları idari işlem niteliğindedir. Söz konusu kararlar birel idari işlem niteliğinde olup, icrai niteliğe sahip söz konusu kararlara karşı idari yargıda dava açılabilir³⁰.

Uluslararası koruma başvurusu hakkında kayıttan itibaren kural olarak en geç altı ay içerisinde Göç İdaresi Başkanlığı karar verir. Karar yetkisinin valiliklere devri de mümkündür (6458 sayılı Kanun m. 78). Kanun günümüzde valiliklere yetki devri³¹ yapılmasına izin vermektedir. Karar yetkisinin valiliğe devri durumunda yetki ve sorumluluğun paralelliği çerçevesinde yetkiyi devralan valilik sorumluluğu da üstlenmektedir. Karar yetkisinin valilik dışında bir makama devri durumunda karar, yetki tecavüzü nedeniyle hukuka aykırı olur³². Uyuşmazlık konusu bir olayda İran asıllı M.S.'nin başvurusu Aksaray Valiliği İl Göç İdaresi Müdürlüğü tarafından reddedilmiştir. Ancak karar tarihinde Kanun'da Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün sadece alt kademelerine yetki devrinde bulunabileceğine ilişkin düzenleme bulunmaktaydı. Bu çerçevede başvurunun reddi kararına karşı açılan davada karar verme yetkisi bulunmayan Valiliğin işleminin yetki açısından hukuka uygun olmadığı kabul edilmiştir. Aksaray İdare Mahkemesi, "... Kanununun 78. maddesinde uluslararası koruma başvurularının ... Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nce sonuçlandırılacağı (karar verme yetkisinin anılan genel müdürlüğe aynı kanununun 112/2 maddesi uyarınca yetki devri halinde alt kademelerine ait olduğu) açıkça hüküm altına alındığından..." işlemin iptaline karar vermiştir³³.

³⁰ Fransa'da ise statü belirleme işlemlerine karşı tam yargı davası açılmakta olup, söz konusu işlemlerin denetimi bakımından ihtisas mahkemeleri görevlidir. Yargısal denetim bakımından Fransa ile karşılaştırmalı bir çalışma için bkz. Burak Öztürk, "Fransa ve Türkiye'de Uluslararası Koruma Statüsü Değerlendirme İşlemlerinin Yargısal Denetimi", *Ankara Barosu Dergisi* 77, S.3 (2019): 99.

³¹ Kanun veya Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi istisnai olarak, idari makamın diğer bir makama yetkilerinin bir kısmını devredebilmesine izin verebilmektedir. Yetki devri; yetkinin Kanun veya Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin izin verdiği durumlarda idare adına irade açıklayabilecek bir başka makama verilmesidir. Yetki devri istisnaidir. Kural olarak yetkiyi devralan makam sorumluluğu da devralır. Yetki devrine ilişkin olarak ayrıca bkz. Sancakdar, Önüt, Doğan Us, Turhan Kasapoğlu ve Seyhan, *İdare Hukuku Teorik*, 133, 328; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *İdare Hukuku*, 188-198.

³² Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *İdare Hukuku*, 195.

³³ Aksaray İdare Mahkemesi, 10.10.2017, E. 2017/547, K. 2017/1375; Benzer yönde bkz. İzmir 1. İdare Mahkemesi, 10.12.2020, E. 2020/22, K. 2020/1632, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

Başvurunun reddi halinde kararın maddi gerekçeleri ile dayanakları kararda belirtilir (6458 sayılı Kanun m. 78). Esasen gerekçe yükümlülüğünün temel dayanağı hukuk devleti ilkesidir³⁴. Gerekçe yükümlülüğü, iyi yönetim hakkının bir gereğidir³⁵. İdari usulün önemli ilkelerinden biri olan gerekçe ilkesinin, yalnızca hukuk devletinin, idarenin kanuniliğinin bir sonucu olmadığı kişilerin hukuki korunmasının da ayrılmaz bir parçası olduğu kabul edilmekte, genel olarak gerekçe yükümlülüğünün kontrol, açıklık kazandırma, ispat, ikna ve tatmin ile hukuki yardım işlevine sahip olduğu belirtilmektedir³⁶. Ancak ülkemizde gerekçe yükümlülüğüne yer veren genel bir yasal düzenleme bulunmamaktadır. 6458 sayılı Kanun'un ise, idareyi gerekçe bildirmekle yükümlü tutan özel düzenlemelerden biri olduğu belirtilebilir. İşlem sebebinin işlem metninde gösterilmesinin zorunlu tutulduğu durumlarda işlemin sebebinin gösterilmemesi şekil yönünden sakatlığa neden olur³⁷. Ancak bu durum her zaman Danıştay tarafından iptal sebebi olarak kabul edilmemektedir³⁸.

6458 sayılı Kanun m. 78 uyarınca karar başvurana, yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edilir. Başvuranın avukatla temsil edilmemesi durumunda 6458 sayılı Kanun m. 78/6 uyarınca kararın sonucu, itiraz usul ve süreleri hakkında başvuran veya yasal temsilcisi bilgilendirilir. Karara karşı başvuru yolları ve süreleri hakkında bilgilendirme yükümlülüğü esasen anayasal bir yükümlülüktür. Nitekim Anayasa m. 40/2 uyarınca karar metninde başvuru yolları ile başvuru sürelerine yer verilmesi gerekir. Danıştay da Anayasa'daki söz konusu düzenlemenin ayrı bir yasal düzenleme gerekmezsizin doğrudan uygulanabilir nitelikte olduğunu ve öncelikle uygulanması gerektiğini belirtmiştir³⁹. Kişilerin başvuru yapabilecekleri süreleri ve mercileri bilmelerinin sağlanması hukuk devletinin bir gereğidir⁴⁰. Kararda karara karşı başvuru yolları ile süresinin belirtilmesi hak arama hürriyetinin güvence altına alınması açısından da önemlidir. Karar metninde karara karşı dava açma süresinin belirtilmemesi durumunda, özel dava açma

³⁴ Bahtiyar Akyılmaz, "İdari İşlemlerde Gerekçe Yükümlülüğü", *Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük'e Armağan* (Ankara: Turhan Kitabevi, 2005), 18, 20, 21, 33; Atıla Erkal, "Türk ve Alman Hukukunda Gerekçe Yükümlülüğü", *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* 17, S. 1, (2009): 125-126; Akyılmaz, Sezginer ve Kaya, *İdare Hukuku*, 575.

³⁵ Sancakdar, Önüt, Doğan Us, Turhan Kasapoğlu ve Seyhan, *İdare Hukuku Teorik*, 108-109.

³⁶ Akyılmaz, "Gerekçe Yükümlülüğü", 21, 22-24; Gerekçe yükümlülüğünün işlevine ilişkin olarak ayrıca bkz. Erkal, "Gerekçe Yükümlülüğü", 126, 131.

³⁷ Erkal, "Gerekçe Yükümlülüğü", 134; Serkan Çınarlı ve Kerim Azak, "Disiplin Cezalarında Gerekçe İlkesi", *Danıştay Dergisi*, S. 152 (2020): 121, 124.

³⁸ Erkal, "Gerekçe Yükümlülüğü", 127, 131; Evren, "İdari Usul İlkelerinin", 138-139; Danıştay kararlarında gerekçe ilkesine ilişkin değerlendirme için ayrıca bkz. Çınarlı ve Azak, 124-129.

³⁹ Örneğin bkz. D4.D, 13.11.2006, E. 2005/2134, K. 2006/2156, Erişim Tarihi: Temmuz 25, 2024, www.kazanci.com.tr; Anayasa'da açıkça düzenlenmiş bir konunun kanuni düzenlemeye ihtiyaç olmaksızın doğrudan uygulanabilmesi gerektiği yönünde ayrıca bkz. Mustafa Oğuzhan Bölükbaşı, "Devlet İşlemlerinde Kanun Yolları, Merciler ve Başvuru Sürelerini Gösterme Yükümlülüğü (Anayasa'nın 40/2. Maddesi)", *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi* 8, S. 15 (2020): 101.

⁴⁰ Bölükbaşı, "Anayasa'nın 40/2. Maddesi", 98.

süresinin geçirildiğinden bahisle davanın reddi hukuka uygun olmaz⁴¹. Danıştay İçtihatları Birleştirme Kurulunun 2022 tarihli kararında da bu durumda genel dava açma süresinin uygulanması gerektiği belirtilmiştir⁴². Ancak genel olarak dava açma süresini gösterme zorunluluğunun, yalnızca özel dava açma süresinin söz konusu olduğu durumlarda aranmasının da hak arama hürriyeti ile bağdaşmayacağı belirtilebilir⁴³.

Uluslararası koruma statüsü başvurusunda bulunan kişinin başvurusu ile ilgili bilgi edinme hakkı da bulunmaktadır. Söz konusu hak genel olarak hukuk devleti, düşünce özgürlüğü, dilekçe hakkı, hak arama hürriyeti ve basın özgürlüğü gibi anayasal ilkelerle bağlantılıdır⁴⁴. 4982 sayılı Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nda da Türkiye'de ikamet eden yabancıların bilgi edinme hakkı düzenlenmiştir (m. 4). Türkiye'de ikamet eden yabancılar kendileri ile ilgili bilgi istediklerinde, 4982 sayılı Kanun hükümlerinden "*karşılıklılık ilkesi*" çerçevesinde yararlanırlar. Karşılıklılığı ispat yükümlülüğü ise başvuru sahibine değil, idareye aittir⁴⁵.

6458 sayılı Kanun'a ilişkin uygulama yönetmeliği m. 117'de de başvuru sahibinin kişisel dosyasında bulunan belgelerin örneğini yazılı olarak talep edebileceği, bu durumda kendisine, yasal temsilcisine veya avukatına belgenin tutanakla teslim edileceği belirtilmiştir. Söz konusu düzenlemeye göre tutanakta, verilen belge örneklerinin yalnızca idari itiraz veya yargı sürecinde savunma için kullanılabilmesi, üçüncü kişilere verilmeleri veya açıklanmaları durumunda hukuki sorumluluğun söz konusu olacağı uyarısına da yer verilir.

Uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen başvurunun kabulüne veya reddine ilişkin kararlar yukarıda da belirtmiş olduğumuz üzere idari işlemdir. Başvurunun kabulü durumunda, uluslararası koruma statüsüne sahip olunmaktadır. Maddi açıdan yapılan sınıflandırma çerçevesinde bu işlem birel koşul işlemdir⁴⁶. Başvurunun reddi durumunda ret kararlarının hukuka uygunluğu idari yargıda idari işlemlerin unsurları yönünden incelenebilir. Diğer bir ifade ile işlemin hukuka uygunluğu iptal davasında yetki, şekil, sebep, konu, amaç unsurları bakımından incelenir (İYUK m. 2/1).

Söz konusu unsurlar çerçevesinde incelendiğinde; uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlarda yetkili makam yukarıda belirtmiş ol-

⁴¹ Örneğin bkz. D4.D, 13.11.2006, E. 2005/2134, K. 2006/2156, Erişim Tarihi: Temmuz 25, 2024, www.kazanci.com.tr.

⁴² DİBK, 15.03.2022, E. 2021/2, K. 2022/1, RG, 19.06.2022, S. 31871.

⁴³ Bölükbaşı, "Anayasa'nın 40/2. Maddesi", 105.

⁴⁴ Cemil Kaya, *İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005): 210.

⁴⁵ Kaya, *Bilgi Edinme Hakkı*, 219.

⁴⁶ "Bir kişi, nesne ya da olaya ilişkin olarak yapılan ve genel bir hukuksal durumdan bir diğerine girme, onun içinde bulunma veya ondan çıkma sonucunu doğuran" işlemler koşul (şart-tasarruf, durum) işlemidir. İl Han Özay, *Günışığında Yönetim* (İstanbul: Alfa Yayınları, 1996), 338; Ayrıca bkz. Metin Günday, *İdare Hukuku* (Ankara: İmaj Yayınevi, 2011), 127.

duğumuz üzere kural olarak Göç İdaresi Başkanlığıdır. Ancak valiliklere yetki devri yapılabilmesi mümkündür. İşlem yazılı şekle tabidir. Mevzuatta belirlenen usul kurallarına uyulmasının, bu çerçevede mülakat süreci ile 6458 sayılı Kanun m. 78 uyarınca, olumsuz kararda kararın maddi gerekçeleri ile dayanaklarının, karara karşı başvuru yolları ile süresinin belirtilmesinin de işlemin şekil unsuru ile ilgili olduğu belirtilebilir⁴⁷. İşlemin sebebi mülteci statüsü bakımından 6458 sayılı Kanun'un 61., şartlı mülteci statüsü bakımından 62., ikincil koruma statüsü bakımından 63. maddesinde belirtilmiştir. İşlemin konusu, başvurana ilgili uluslararası koruma statüsünün verilmesidir. İdari işlemin amacı da genel olarak kamu yararadır. Somut olaya göre değerlendirme yapılmalı, insan onuru ile kamu düzeni ve güvenliği korunmalıdır⁴⁸. Uluslararası korumanın amacı, kişilerin mevzuatta belirtilen sebepler dışında ülkede kalmalarına izin verilmesi değildir⁴⁹.

II. KARARLARA KARŞI HUKUKİ BAŞVURU YOLLARI

Uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlara karşı kural olarak idareye itiraz ve yargı yoluna başvurma hakkı söz konusudur. İdareye itiraz veya yargı yoluna başvurulması durumunda söz konusu başvurular sonuçlandırılmaya kadar ilgilinin ülkede kalışına izin verilir (6458 sayılı Kanun m. 80/1-e). Dolayısıyla ilgilinin ülkede kalışı için ayrıca bir yürütmenin durdurulması kararı gerekli değildir. 6458 sayılı Kanun'da idari itiraz ve yargı yoluna başvuruya ilişkin özel hüküm bulunmaktadır. 6458 sayılı Kanun'da belirtilen idari yargıda dava açma süresine, yürütmenin durmasına, idare mahkemesi kararlarının kesinliğine ilişkin düzenlemeler İYUK'a göre öncelikle uygulama alanı bulur⁵⁰. Bu çerçevede örneğin dava açma süresi bakımından, İYUK'taki genel dava açma süresi yerine 6458 sayılı Kanun'daki özel dava açma süresi uygulanacaktır. 6458 sayılı Kanun m. 78'de uluslararası koruma başvurularının kayıttan itibaren ku-

⁴⁷ Sebep ile gerekçenin farklı işlevleri olduğu, sebep unsurunun yargıca, gerekçenin ise daha çok ilgilie yönelik olduğu, işlemin gerekçesinin işlemin şekil unsuru ile ilgili olduğu yönünde bkz. Akyılmaz, "Gerekçe Yükümlülüğü", 18; Sebebin daha ziyade idareyi işlem yapmaya yönelten etken, gerekçenin ise en basit şekliyle işlem sebebinin ilgilie bildirilmesi olduğu yönünde bkz. Erkal, "Gerekçe Yükümlülüğü", 120; Gerekçenin işlem nedeninin işlem metninde gösterilmesi olduğu yönünde bkz. Evren, "İdari Usul İlkelerinin", 136; Danıştay'ın gerekçe ilkesine aykırı olarak tesis edilen işlemlere ilişkin yaklaşımının ise işlemin şekil unsuru yönünden iptali yerine işlemin sebebinin araştırılması ve uyuşmazlığın esastan çözümüne doğru evrildiği, bazı kararlarda hukuka uygunluk değerlendirmesinin şekil unsuru yönünden değil, işlemin sebep unsuru yönünden yapıldığı yönünde bkz. Çınarlı ve Azak, 128; Genel olarak idari işlemlerde işleme karşı başvuru yolları ile süresinin belirtilmesinin işlemin şekil unsuru ile ilgili olduğu, bununla birlikte Danıştay'ın başvuru süresi ile mercinin gösterilmemesini salt şekle aykırılık olarak kabul etmediği, Anayasa m. 40/2'yi dava açma süresi bağlamında değerlendirdiği yönünde bkz. Bölükbaşı, "Anayasa'nın 40/2. Maddesi", 105, 108-111, 116, 119.

⁴⁸ Sancakdar, "Conditional Refugees", 189.

⁴⁹ Ankara 1. İdare Mahkemesi, E. 2015/594, K. 2015/2960; Karar için bkz. Sibel Safi, *Mülteci Hukuku*, 698-699.

⁵⁰ Ekşi, "İstinaf Müessesesinin", 39.

ral olarak en geç altı ay içerisinde sonuçlandırılacağı öngörüldüğünden, İYUK m. 10 uyarınca otuz gün içerisinde idarenin cevap vermemesi zımni ret olarak kabul edilemeyecektir⁵¹. Ayrıca idari itiraz özel olarak düzenlendiğinden, kabul edilemez başvurular ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlar bakımından da sadece yargı yoluna başvurulabileceği kabul edildiğinden İYUK m. 11’de yer alan üst makamlara başvuruya ilişkin düzenleme de uygulanamayacaktır. Yetkisiz üst makama başvurulması dava açma süresini durdurmayacaktır⁵².

A. İDARİ BAŞVURU

6458 sayılı Kanun m. 80 uyarınca, uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişi, yasal temsilcisi veya avukatı Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu’na⁵³ kararın tebliğinden itibaren on gün içerisinde, kabul edilemez başvurular ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlar hariç itiraz edebilir. Söz konusu idari itiraz ihtiyari başvuru yolu olarak düzenlenmiştir⁵⁴. 6458 sayılı Kanuna ilişkin uygulama yönetmeliği m. 100’de Komisyon’un itirazları değerlendirirken dikkate alacağı hususlar belirtilmiştir. Komisyon, idarenin kararını usul ve esas yönünden incelerken yetkili makamlardan bilgi talep edebilir, itiraz sahibiyle, yasal temsilcisiyle veya avukatıyla da görüşebilir.

İdari itiraz yapılmadan veya itiraz sonuçlanmadan da dava açılabilir. İtiraz sonuçlanmadan dava açılması durumunda itiraza ilişkin inceleme durdurulur (Yönetmelik m. 101/3). 6458 sayılı Kanun’da itiraz sonucunun ilgili kişiye, yasal temsilcisine veya avukatına tebliğ edileceği belirtilmiştir. Kararın olumsuz olması durumunda avukatla temsil durumu yoksa, kararın sonucu, itiraz usul ve sürelerine ilişkin olarak ilgili kişi veya yasal temsilcisi bilgilendirilir (6458 sayılı Kanun m. 80/1-b).

Yönetmelikte itirazın dava açma süresini durdurmayaacağı belirtilmiştir (Yönetmelik m. 101/3). Ancak idari itirazın dava açma süresine etkisi bakımından bilgilendirilmemiş olan kişiler tarafından açılan davalarda Ankara Bölge İdare Mahkemesi, usul kurallarının hak arama hürriyetini engelleyecek şekilde katı olarak yorumlanmaması gerektiğini belirtmiş, aksi yorumun dava açma hakkını ortadan kaldıracığını dikkate alarak davanın süre aşımından reddine ilişkin İdare Mahkemesi kararlarının kaldırılmasına karar vermiştir⁵⁵. Söz konusu düzenleme-

⁵¹ Ekşi, “İstinaf Müessesesinin”, 23.

⁵² Sancakdar, “Conditional Refugees”, 191.

⁵³ 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Karamamesi’nin 164. maddesinde Komisyon’un oluşumu ile görevleri düzenlenmiştir. 4 numaralı Cumhurbaşkanlığı Karamamesi için bkz. RG, 15.07.2018, S. 30479.

⁵⁴ D10.D, 19.06.2018, E. 2015/876, K. 2018/2103, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.lexpera.com.tr; D10.D, 09.07.2018, E. 2015/907, K. 2018/2401, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.lexpera.com.tr; İhtiyari ve zorunlu idari itiraza ilişkin olarak bkz. Oğuz Sancakdar ve Lale Burcu Önüt, *İdari Yargılama Hukuku* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023), 516-517.

⁵⁵ Ankara BİM10.İDD, 04.09.2020, E. 2020/2471, K. 2020/1104, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.lexpera.com.tr; Ankara BİM10.İDD, 24.09.2020, E. 2020/2131, K. 2020/1502, Erişim Tarihi: Eylül

nin kanunda yer almaması, yönetmelik ile kabulü, yargılama usulü ile ilgili sınırlandırıcı düzenlemelerin kanunilik ilkesi ile ele alınması gerektiği belirtilerek eleştirilebilir⁵⁶. Ayrıca İYUK m. 11'den farklı söz konusu düzenlemenin normlar hiyerarşisine uygun olmadığı da belirtilebilir.

Kabul edilemez başvurular ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlara karşı ise yalnızca yargı yoluna başvurulabilir. (6458 sayılı Kanun m. 80/1-a). Söz konusu kararlar bakımından idari itiraz yoluna başvurulamaz.

B. YARGISAL BAŞVURU

Uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlar özel dava açma süresine tabi idari işlemlerdir. Kabul edilemez başvurular ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlar hariç uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlara karşı ilgili kişi, yasal temsilcisi veya avukatı kararın tebliğinden itibaren 6458 sayılı Kanun m. 80/1-ç uyarınca otuz gün içerisinde yetkili idare mahkemesinde dava açabilir. Avukatla temsil bakımından, dezavantajlı grupta yer alan başvuruçuların içinde buldukları konum (kimlik tespitine ilişkin belgelerinin kaybolması gibi) değerlendirildiğinde, vekaletname için aranan şekil şartından muafiyete ilişkin düzenleme yapılmasının yararlı olacağı belirtilebilir⁵⁷.

Yetkili idare mahkemesine ilişkin olarak 6458 sayılı Kanun'da özel düzenleme bulunmadığından, İYUK uygulama alanı bulur⁵⁸. Yetkili idare mahkemesi İYUK m. 32 uyarınca idari işlemi yapan idari merciin bulunduğu yer idare mahkemesidir. Göç İdaresi Başkanlığı'nın kararlarına karşı yetkili idare mahkemesi Ankara İdare Mahkemesi'dir. Başvurunun reddi kararı valilik tarafından alınmışsa yetkili idare mahkemesi kararı veren valiliğe göre belirlenir. Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'nun itirazın reddi kararına karşı açılacak iptal davasında da Ankara İdare Mahkemesi yetkilidir. 6458 sayılı Kanun m. 80/1-ç uyarınca, söz konusu karara karşı açılacak iptal davası bakımından da otuz günlük özel dava açma süresi söz konusudur. Danıştay'ın 2020 tarihli kararına konu olayda, davacı uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin Valilik işlemine karşı Komisyon'a idari itirazda bulunmuş, Komisyon davacının itirazını inceleyerek reddetmiştir. Uluslararası koruma başvurusunun reddine ilişkin işlemin iptali istemiyle açılan davaya ilişkin olarak Danıştay, idari sürecin tamamlanmasından sonra açılan davada iptale konu işlemin Valilik işlemi olduğunu belirterek işlemi tesis eden idarenin bulunduğu yer mahkemesinin yetkili olduğunu belirtmiştir⁵⁹.

16, 2024, www.lexpera.com.tr; Ankara BİM10.İDD, 24.09.2020, E. 2020/1705, K. 2020/1515, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.lexpera.com.tr.

⁵⁶ Mutlu Kağıtçıoğlu, "Sınır Dışı Etme Kararları ile Uluslararası Koruma Kapsamındaki Kararlarda İdari Yargı Denetimi", *Adalet Dergisi*150, S. 70 (2023): 360-361.

⁵⁷ Koçak, "Avukatla Temsil Sorunu", 113, 115, 116, 117.

⁵⁸ Öztürk, "Uluslararası Koruma Statüsü", 103; Kağıtçıoğlu, "Sınır Dışı Etme Kararları", 360, 361.

⁵⁹ D10.D, 28.05.2020, E. 2020/2171, K. 2020/1429, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.lexpera.com.tr.

İzmir Bölge İdare Mahkemesi'nin 2022 tarihli kararına konu benzer bir olayda ise Mahkeme, Komisyon'a başvurunun ihtiyari nitelikte olduğunu, itiraz yolunun kullanıldığı durumlarda idari sürecin komisyonun ret kararı ile kesinleştiğini, itirazın reddi üzerine Valilik kararının iptali istemiyle açılan davada yetkili İdare Mahkemesi'nin kesin olumsuz işlemi tesis eden komisyonun bulunduğu Ankara İdare Mahkemesi olduğunu belirtmiştir⁶⁰. Samsun Bölge İdare Mahkemesi'nin 2023 tarihli kararında ise, Komisyon kararının ilk kararı etkiler nitelikte olduğu, asıl ve nihai karar hüviyeti kazandığı, itiraz durumunda Komisyon tarafından verilen nihai kararın dava konusu edilmek istenip istenmediğinin netleştirilmesi gerektiğini belirtmiştir⁶¹. Başvurunun reddi kararına karşı dava açma süresi içerisinde Komisyon'a yapılan itirazın sonuçlanabilmesi mümkündür. Hem başvurunun reddi kararına karşı hem de itirazın reddi kararına karşı açılan davalar söz konusu olmuştur. Danıştay'ın 2023 tarihli kararında da, uluslararası koruma başvurusunun reddi ile söz konusu işleme karşı yapılan itirazın reddi işlemine karşı açılan davaların aynı maddi sebepten doğması ve biri hakkında verilecek hükmün diğerini etkileyecek nitelikte olması nedeniyle bağlantılı davalar olduğu sonucuna varılmıştır⁶². Her ne kadar idari itiraz durumunda kural olarak itiraz edilen kararlara karşı yargı yoluna gidilebilirse⁶³ de, burada kanun koyucu istisnai bir düzenleme getirerek idari itiraza konu başvurular sonucu verilen karara karşı idari yargı yoluna gidilebileceğini de hüküm altına almıştır. Böylece idari usul açısından tekemmül ederek icrai hale gelmiş birel-koşul işlem olan valilik kararına karşı idari yargı yoluna gidilmemiş olsa dahi idari itiraz üzerine Komisyon tarafından verilen karara karşı idari yargı yoluna gidilmesi mümkün hale getirilmek suretiyle söz konusu işlemin idari yargıda denetiminin temini suretiyle kamu yararı genişletilmek istenmiştir.

Kabul edilemez başvurular ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlara karşı yapılan başvurular hariç uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlar üzerine açılan davalarda ilk derece mahkemesi kararlarına karşı İYUK m. 45 uyarınca otuz gün içinde istinaf kanun yoluna başvurulabilir⁶⁴. Ancak söz konusu kararlar temyiz edilemez. Danıştay idari

⁶⁰ İzmir BİM6.İDD, 07.04.2022, E. 2022/591, K. 2022/709, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.kazanci.com.tr.

⁶¹ Samsun BİM3.İDD, 09.02.2023, E. 2023/100, K. 2023/183, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.kazanci.com.tr.

⁶² D10.D, 01.06.2023, E. 2023/3000, K. 2023/3069, Erişim Tarihi: Eylül 16, 2024, www.lexpera.com.tr.

⁶³ Örneğin İYUK m. 11 çerçevesinde yapılan başvurular üzerine yargı yoluna gidildiğinde de dava konusu işlem ilk işlemdir. Bilgi edinme talebinin reddi üzerine Bilgi Edinme Değerlendirme Kurulu'na yapılan başvuru sonrasında ret kararı verildiğinde de idari yargıda aleyhine dava açılan işlem ilk işlem olur.

⁶⁴ Örneğin Erzurum Bölge İdare Mahkemesi tarafından 16.05.2019 tarih ve E. 2019/474, K. 2019/1006 sayılı kararda, ilk derece idare mahkemesinin kararı esas yönünden incelenmiş, esas yönünden hukuka aykırılık görülmemiş ve istinaf başvurusunun reddine karar verilmiştir.

yargıda özel görevli temyiz merci olup⁶⁵, İYUK m. 46'da temyize tabi kararlar belirtilmiştir. Söz konusu düzenleme Danıştay'ın iş yükünün azaltılmasına yöneliktir. Uluslararası koruma statüsü başvurularının reddine ilişkin kararlar da konu bakımından temyize tabi kararlar arasından sayılmamıştır. Bu çerçevede Bölge İdare Mahkemesi'nin konuya ilişkin kararlarının kesin olduğu belirtilebilir. Esasen kanun yoluna başvurma hakkı, hak arama hürriyeti ve adil yargılanma hakkı kapsamındadır⁶⁶. Söz konusu hakkın Anayasa m. 13'e uygun olarak sınırlandırılabilmesi ise mümkündür. Bu çerçevede makul sürede yargılanma ve usul ekonomisi bakımından, önem derecesi nispeten düşük olan bazı uyuşmazlıklardaki kararların kesin olmasının kararın denetlenmesini talep hakkına aykırı olmadığı kabul edilmektedir⁶⁷. Anayasa Mahkemesi tarafından da belirtilmiş olduğu üzere, "... Kanun yoluna başvurma hakkı, ... her uyuşmazlığın zorunlu olarak iki ya da üç dereceli yargılamaya tabi olmasını gerektirmemektedir. Buna göre, kanun koyucu, uyuşmazlıkların niteliklerini gözетerek, Anayasa'daki yargı ile ilgili temel ilkelere ve güvencelere aykırı olmamak şartı ile yargı yerlerince verilecek kararlara karşı başvurulacak kanun yollarını belirleme konusunda takdir yetkisine sahiptir..."⁶⁸. Bununla birlikte kanaatimizce uluslararası koruma statüsüne başvurular bakımından konunun insani boyutu ve önemi nedeniyle söz konusu kararlar bakımından kanun değişikliği ile temyiz yolunun açık hale getirilmesi uygun olacaktır⁶⁹.

6458 sayılı Kanun'da kabul edilemez başvurular ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde alınan kararlara karşı dava açma süresine ilişkin olarak da özel hüküm bulunmaktadır. Söz konusu kararlar bakımından dava açma süresi tebliğden itibaren on beş gündür (6458 sayılı Kanun m. 80/1-ç). Söz konusu kararlara karşı açılan davalar on beş gün içerisinde sonuçlandırılır ve mahkemenin kararı kesindir (6458 sayılı Kanun m. 80/1-d). Söz konusu kararlara karşı olağan kanun yollarına diğer bir ifade ile istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulamaz⁷⁰.

⁶⁵ İdari yargıda özel görevli ilk ve son derece mahkemesi Danıştay'dır. Sancakdar ve Önüt, *İdari Yargılama Hukuku*, 154.

⁶⁶ AYM Kararı, 19.03.2015, E. 2014/146, K. 2015/31, RG, 13.06.2015, S. 29385; AYM Kararı, 27.12.2018, E. 2018/71, K. 2018/118, RG, 15.02.2019, S. 30687; AYM Kararı, 01.10.2020, E. 2020/21, K. 2020/53, RG, T. 17.11.2020, S. 31307; AYM, 26.07.2023; E. 2023/36, K. 2023/142, RG, 13.10.2023, S. 32338; AYM Kararı, 26.10.2023, E. 2023/81, K. 2023/184, RG, 21.12.2023, S. 32406.

⁶⁷ AYM Kararı, 16.02.2023, E. 2022/135, K. 2023/30, RG, 05.04.2023, S. 32154; AYM Kararı, 26.07.2023; E. 2023/36, K. 2023/142, RG, 13.10.2023, S. 32338.

⁶⁸ AYM Kararı, 19.03.2015, E. 2014/146, K. 2015/31, RG, 13.06.2015, S. 29385; Türkiye, AIHS Ek 7 numaralı protokole taraftır. Söz konusu protokolün 2. maddesi; mahkeme tarafından verilen mahkûmiyet kararının ve cezanın bir başka yargı merci tarafından denetlenmesini talep hakkını güvence altına almaktadır.

⁶⁹ Sancakdar, "Conditional Refugees", 194.

⁷⁰ İlk derece mahkemesi kararlarının kesin olduğuna ilişkin hüküm bulunması durumunda istinaf ve temyiz kanun yoluna başvurulamaz. Sınır dışı etme kararları bakımından da idare mahkemesinin kararının kesin olduğu 6458 sayılı Kanun m. 53/3'te belirtilmiş olup, istinaf ve temyiz kanun yolu-

İYUK'ta istinaf kanun yoluna ilişkin 45. maddede 2014 yılındaki değişiklik çerçevesinde yer alan “*aksine hüküm bulunsa dahi*” ifadesi 2017 yılında “*farklı bir kanun yolu öngörülmüş olsa dahi*” şeklinde değiştirilmiştir⁷¹. 6458 sayılı Kanun m. 80/1-d ise farklı bir kanun yolu öngörülmemiş, mahkemenin kararının kesin olduğu belirtilmiştir. Dolayısıyla 6458 sayılı Kanun m. 80/1-d uyarınca söz konusu kararlara karşı istinaf veya temyiz kanun yoluna başvurulamaz. Olağanüstü kanun yollarına başvuru ise söz konusu olabilir. Mahkeme kararının kesin olduğunu belirten düzenleme mahkemeye erişim hakkını kısıtlamaktadır⁷². Hızlandırılmış değerlendirme kapsamında yapılan başvurunun işleme alınmaksızın zımninden reddi işlemine karşı açılan davalarda istinaf yolunun açık olduğu kabul edilmektedir⁷³. Bununla birlikte örneğin, başvuru sırasında uluslararası korumayı gerektirecek konulara değinilmediğinden bahisle başvurunun hızlandırılmış değerlendirme usulü çerçevesinde incelenmesi neticesinde reddi kararına karşı açılan davalarda 6458 sayılı Kanun m. 79'da belirtilen durumların gerçekleşmediğinin anlaşılması üzerine işlemin iptaline kesin olarak karar verilmektedir⁷⁴. Uluslararası koruma statüsü ile ilgili kabul edilemezlik kararı ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlar üzerine açılan davalar neticesinde İdare Mahkemelerinin verdiği kararlara karşı istinaf kanun yoluna başvurulmuş olması durumunda ise istinaf mercii başvurunun incelenmeksizin reddine karar vermektedir. Örneğin, 2012 yılında ülkemize giriş yapan Azerbaycan uyruklu başvuru uluslararası koruma başvurusunda bulunurken Azerbaycan İnterpol'ü tarafından arandığını, ülkesine iade edilmek üzere tutuklandığını, cezaevinde iken, ülkesinde hasmının bulunduğunu, iade edilmesi durumunda ölüm tehlikesinin bulunduğunu ileri sürmüştür. Başvurucunun talebi hızlandırılmış değerlendirmeye tabi tutulmuş ve başvurusu ileri sürdüğü hususların ekonomik gerekçeler olduğu, ülkesinde siyasi, dini, sendikal bir örgüte üyeliğinin olmadığı, somut gerekçeler ileri sürülmediği gerekçesiyle reddedilmiştir. Ret kararının iptali istemiyle açtığı dava da reddedilmiş ve istinaf yoluna başvuru üzerine İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, 6458 sayılı Kanun m. 79 uyarınca kabul edilen işlemlere karşı açılan davalarda idare mahkemelerinin kararlarının kesin olduğunu, temyiz veya istinaf yoluyla incelenmelerinin mümkün olmadığını belirtmiş ve istinaf başvurusunun incelen-

na başvurulamaz. Hüseyin Bilgin, *Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Kararları Arasındaki İçtihat Farklılığı* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 68-69; Lale Burcu Önüt, “Administrative Sanctions Arising From Visa Violation in Turkey”, Sibel Safi ve Lale Burcu Önüt, editör, *Projecting Migration*, 314.

⁷¹ 2017 yılı öncesindeki duruma ilişkin bir değerlendirme için bkz. Ekşi, “İstinaf Müessesesinin”, 40-41.

⁷² Kağıtçıoğlu, “Sınır Dışı Etme Kararları”, 362.

⁷³ Denizli 1. İdare Mahkemesi, 27.05.2024, E. 2023/1923, K. 2024/926, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

⁷⁴ Çanakkale İdare Mahkemesi, 22.04.2021, E. 2020/1637, K. 2012/725, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>; Çanakkale İdare Mahkemesi, 22.04.2021, E. 2020/1660, K. 2012/721, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

meksizin reddine karar vermiştir⁷⁵. İdare Mahkemelerinin ilk inceleme üzerine verdiği ret kararlarına karşı yapılan istinaf başvuruları ise uygulamada kabul edilebilmektedir⁷⁶.

Kanaatimizce konunun insani boyutu ve önemi nedeniyle söz konusu kararlar bakımından kanun değişikliği ile olağan kanun yollarına başvurunun kabulü uygun olacaktır. Söz konusu kararlara karşı istinaf yolunun açık hale getirilmesi durumunda uyumsuzluğun esasının yeniden incelenebilmesi mümkün olacaktır. Bununla birlikte uyumsuzlukların belirtilen durumlarda ivedi olarak çözümlenmesi gereği dikkate alındığında kanun değişikliği ile İYUK m. 20/A'da belirtilen ivedi yargılama usulüne tabi işlemler arasına dahil edilmelerinin uygun olabileceği de belirtilebilir. Bu durumda istinaf aşaması söz konusu olmadan temyiz kanun yoluna başvurulabilecek, diğer bir ifade ile sıçramalı temyiz⁷⁷ söz konusu olacaktır. Bu yönde bir düzenleme yargılamanın makul sürede tamamlanmasını da kolaylaştıracaktır.

III. İDARİ YARGI KARARLARI IŞIĞINDA STATÜ BELİRLEME İŞLEMLERİNE İLİŞKİN BAŞLICA SORUNLAR

Uluslararası koruma statüsü, statü belirleme işlemleri neticesinde verilmektedir. Bu süreçte yaşanan başlıca sorunlar özellikle mülakat aşamasına, korku, risk ve inanılabilirlik değerlendirmesine, kamu düzeni ile bireysel çıkar dengesinin sağlanmasına ve uluslararası raporların mümkün mertebe dikkate alınması gerekliliğine ilişkindir⁷⁸. Bu çerçevede aşağıda idari yargı kararlarından örneklerle uluslararası koruma statüsü verme sürecinde yaşanan başlıca sorunlar incelenmektedir.

A. MÜLAKAT AŞAMASINDA YETERLİ İNCELEME YAPILMASI

İdari yargı önüne gelen uyumsuzluklarda mülakat aşamasında yeterli inceleme yapılıp yapılmadığı denetlenmektedir. Mülakatlarda; başvuru sahiplerinin ülkelelerinde siyasi, sendikal veya herhangi bir örgüte üye olup olmadıkları, menşe ülke hükümetiyle aralarında siyasi bir sorun olup olmadığı, ülkelerinin baskısından kurtulmak için gerekli hukuki çabayı harcamadıkları, illegal yollardan Türkiye'ye girip girmedikleri araştırılmaktadır. Başvurucunun mevcut durumundan ziyade geçmişine dair eksik incelemeye dayalı işlemler ise hukuka uygun

⁷⁵ İstanbul BİM9.İDD, 23.12.2016, E. 2016/951, K. 2016/908; Ayrıca Türkmenistan uyruklu başvuru sahibinin başvurusu üzerine verilen benzer yönde bir karar için yine bkz. İstanbul BİM9.İDD, 8.6.2017, E. 2017/2153, K. 2017/1964; Benzer yönde ayrıca bkz. İstanbul BİM10.İDD, 08.01.2019, E. 2018/3828, K. 2019/7.

⁷⁶ Sınır dışı etme kararları bakımından da 6458 sayılı Kanun m. 53/3'te, kararın kesin olduğu belirtilmiştir. İzmir Bölge İdare Mahkemesi, ilk inceleme neticesinde verilen ret kararına karşı yapılmış olan istinaf başvurusunu kabul etmiştir. İzmir BİM6.İDD, 06.04.2017, E. 2017/511, K. 2017/571.

⁷⁷ Sancakdar ve Önüt, *İdari Yargılama Hukuku*, 428, 452.

⁷⁸ Sancakdar, "Conditional Refugees", 210.

değildir. Mülakatta başvurucunun anlattıklarının inandırıcı olup olmadığına bakılmalıdır. Uluslararası koruma statüsü verilebilmesi için başvurucunun korktuğu ve bu korkunun haklı olduğu anlaşılmalı, başvurucu için korumanın gerekli olduğu kanaatine varılmalıdır.

Kazakistan uyruklu başvurucunun açmış olduğu bir davada da mahkeme, başvurucu hakkındaki kararın ülkesine gönderilirse yaşayacağını ileri sürdüğü dini ve siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği korkusuna ilişkin yeterli inceleme yapılmaksızın verildiğini, sadece ülkemize girmeden önce yaşadığı ülkelerde uluslararası koruma başvurusunda bulunmadığı, ülkemizde gözaltına alındıktan sonra başvurduğu belirtilerek somut bir gerekçeye dayanmaksızın ek- sik inceleme ile ve mevcut durumu değerlendirilmeksizin karar verildiğini belirtmiştir. Kararda mülakatında yer alan beyanlarına yönelik inceleme yapılmaksızın mevcut şu anki durumundan çok geçmişine yönelik ve eksik incelemeye dayalı işlemin hukuka uygun olmadığı kabul edilmiştir⁷⁹.

B. KORKU, RİSK VE İNANILIRLIK DEĞERLENDİRMESİ

Uluslararası koruma statüsü belirleme sürecinde elde edilen veriler yeterince açık değilse, başvurucunun korkusunun makul olup olmadığına ilişkin inanılrlık ve risk değerlendirmesi yapılması gerekir. Diğer bir ifade ile bu durumda inanılrlık ve risk değerlendirmesiyle makul düzeyde korkunun ortaya konulması gerekir. Haklı sebeplere dayanan zulüm korkusu nesnel ve öznel durumlar dikkate alınarak değerlendirilir. Nesnel durumlar çerçevesinde menşe ülkedeki koşullar incelenmelidir. Bunlar başvuranın öznel unsurlardaki korkusunun saptanması açısından da önemlidir. Her bireyin olaylar karşısında aynı davranmasını beklemek imkânsız olup, başvuranın olaylar karşısındaki öznel durumu da önemlidir. Bu çerçevede mülakatlarda zulüm korkusunun makul bir düzeyde ortaya konulması gerekir. Mülakat neticesinde elde edilen verilerin yeterli açıklıkta olmaması halinde korku, risk ve inanılrlık değerlendirilmesi yapılması, kişinin korkusunun makul olup olmadığının değerlendirilmesi gerekir⁸⁰.

Rus uyruklu başvurucu açmış olduğu bir davada, uluslararası koruma başvurusunun reddi işleminin iptalini talep etmiştir. Başvurucu rejime muhalefeti nedeniyle ülkesine geri gönderilmesi durumunda kötü muameleye maruz kalacağını belirtmiştir. Başvurucu ile yapılan mülakat sonucu hazırlanan raporda, başvurucu hakkında net bir kanaat ortaya konulmamış, korku, risk ve inanılrlık değerlendirilmesi yapılmamıştır. Mahkeme, başvurucunun ülkesine geri gönderilmesi halinde

⁷⁹ Ankara 1. İdare Mahkemesi, E. 2014/2158, K. 2015/823; Karara ilişkin olarak bkz. Sibel Safi, *Mülteci Hukuku*, 695-698; Sancakdar, "Conditional Refugees", 195.

⁸⁰ D10.D, 01.03.2018, E. 2015/5254, K. 2018/963; D10.D, 15.11.2017, E. 2635, K. 2017/4850; Ayrıca bkz. Bursa BİM3.İDD, 17.03.2022, E. 2022/251, K. 2022/423, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>; Edirne İdare Mahkemesi, 30.04.2024, E. 2023/3118, K. 2024/1370, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>; İzmir BİM6.İDD, 13.09.2022, E. 2022/1836, K. 2022/1599, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

zulme uğrama riski karşısında idare tarafından gerek Cenevre Sözleşmesi gerekse ulusal mevzuat yönünden mülteci veya ikincil koruma statüsü bakımından gereken araştırmanın yapılmadığını ve zulme uğrama durumu olup olmadığını netleştirilmediğini, eksik incelemeyle alınan kararın hukuka uygun olmadığını belirtmiştir⁸¹.

C. KAMU DÜZENİ İLE BİREYSEL ÇIKAR DENGESİNİN SAĞLANMASI

Egemenlik yetkisinin doğal bir sonucu olarak ülkede kalmasına izin verilecek yabancılarla ilgili karar alma sürecinde idarenin takdir yetkisi bulunmaktadır⁸². Uluslararası koruma statüsü verme sürecinde bu yetki kamu yararı doğrultusunda kullanılmalıdır. Bu çerçevede kamu düzeni ile bireysel çıkar dengesinin sağlanması önemlidir. Kamu düzeni bakımından Türkiye'ye girişi sakıncalı görüldüğünden hakkında genel güvenlik tahdit kodu G-87 ile veri girişi yapılmış olan kişilerin uluslararası koruma statüsü başvuruları reddedilebilir.

Örneğin Çeçen etnik kökenli Rusya Federasyonu vatandaşı tarafından, uluslararası koruma statüsü başvurusunun reddi üzerine açılan davada, Türkiye'yi çatışma bölgelerine geçmek için kullananların, ülkeye girişlerinin, ülkeyi güzergâh olarak kullanmalarının, terör faaliyetlerinde bulunmalarının önlenmesi amacıyla Genel Güvenlik Tahdit Kodu (G-87, Genel Güvenlik) ile veri girişi yapıldığı ve uluslararası koruma başvurusunun kabulünü sağlayacak koşulların bulunmadığı belirtilerek davanın reddine karar verilmiştir⁸³.

Çeçen asıllı bir başka Rusya vatandaşının açmış olduğu davada ise, Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün işlemi iptal edilmiştir. Kararda, işlemin gerekçesi olarak G-87 tahdit kodunun gösterilmiş olduğu, ancak tahdit kodunun dayanağının idare tarafından ispatlanamadığı belirtilmiştir⁸⁴. Kararda ayrıca, Rusya'ya gönderilmesinin yaşamı veya maddi ve manevi varlığı açısından riskli olduğuna ilişkin iddiaların ciddi olduğu, davacının nesnel durumuna göre değerlendirme yapılması gerektiği belirtilmiştir. Danıştay da konuya ilişkin kararında, başvuru- rucunun iddiaları dikkate alındığında, ülkesine iadesi halinde baskı ve zulüm görme tehlikesinin varlığı ile hayati açıdan tehdit altında bulunması nedeniyle, üçüncü bir ülke tarafından sığınma talebi kabul edilinceye kadar uluslararası koruma talebinin kabul edilmesi gerektiğini belirterek, talebin reddine ilişkin işlemin hukuka aykırı olduğunu kabul etmiştir⁸⁵. Yine bir başka uyuşmazlığa ilişkin

⁸¹ Ankara 1. İdare Mahkemesi, E. 2015/945, K. 2016/88; Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. Sibel Safi, *Mülteci Hukuku*, 699-701; Sancakdar, "Conditional Refugees", 197-198.

⁸² Edirne İdare Mahkemesi, 30.04.2024, E. 2023/3118, K. 2024/1370, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

⁸³ Ankara 1. İdare Mahkemesi, E. 2015/594, K. 2015/2960; Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. Sibel Safi, *Mülteci Hukuku*, 698-699; Sancakdar, "Conditional Refugees", 196.

⁸⁴ Ankara 1. İdare Mahkemesi, 12.11.2015, E.2014/2342, K.2015/2264. Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. Sancakdar, "Conditional Refugees", 192-193.

⁸⁵ D10.D, 13.02.2017, E. 2016/2825, K. 2017/695. Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. Sancakdar, "Conditional Refugees", 192-193.

olarak Danıştay, hakkında G-87 tahdit veri girişi olan ve Türkiye'ye girer girmez uluslararası koruma başvurusunda bulunmaksızın, vize ihlali suçundan hakkında yapılan işlemlerin ardından sevk edildiği geri gönderme merkezinde uluslararası koruma başvurusunda bulunan davacının, menşe ülkesinde zulme uğrama riski olduğuna ilişkin olarak mülakatında ileri sürdüğü iddialar ile hakkında bulunan G-87 tahdit veri girişinin dayanağı araştırılmak suretiyle anılan tahdit kodunun uluslararası koruma başvurusuna etkisi ortaya konularak değerlendirme yapılması gerektiğini belirtmiştir⁸⁶.

D. ULUSLARARASI RAPORLARIN MÜMKÜN MERTEBE DİKKATE ALINMASI

Belli bir toplumsal gruba mensubiyet, ırk, din, tabiiyet veya siyasi düşünce nedeniyle zulme uğranılacağı yönünde haklı sebebe dayanan korkunun varlığı durumunda mülteci veya şartlı mülteci statüsü verilebilmektedir. İkincil koruma statüsü ise, menşe ülkesine veya ikamet ülkesine gönderilmesi durumunda, 6458 sayılı Kanun'un 63. maddesinde belirtilen durumlarla karşılaşabilecek kişiye verilir. Yukarıda belirtmiş olduğumuz üzere haklı sebeplere dayalı zulüm korkusunun var olup olmadığına ilişkin değerlendirme nesnel ve öznel durumlar dikkate alınarak yapılmalıdır. Mülteci veya şartlı mülteci statüsüne sahip olmayan başvurusunun durumu ikincil koruma statüsü açısından değerlendirilir. Bu çerçevede ikincil koruma statüsü verilmesini gerektiren bir durum olup olmadığı incelenir. Söz konusu incelemeler başvuranın menşe ülkesindeki şartların somut olarak incelenmesini gerektirmektedir. Nitekim 6458 sayılı Kanun m. 93'te etkin ve adil karar verilebilmesi ve başvurusunun iddialarının doğruluğunun tespiti için ilgili ülkelere ilişkin kaynaklardan (Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) kaynakları ile diğer kaynaklar) güncel bilgi toplanacağı belirtilmiştir⁸⁷. Bu çerçevede ilgili ülkenin durumu hakkında hükümetler, hükümetler arası örgütler⁸⁸ ve hükümet dışı örgütler⁸⁹ tarafından hazırlanan raporların dikkate alınması önem arz etmektedir. Örneğin Ukrayna'dan gelen kişinin başvurusu mülteci veya ikincil koruma statüsü çerçevesinde değerlendirilirken, Rusya-Ukrayna savaşına ilişkin güncel raporların dikkate alınması önemlidir⁹⁰.

Afganistan uyruklu başvuru tarafından, uluslararası koruma talebinin reddi işlemine karşı açılan bir davada da, başvuru İngilizce öğrettiği için Taliban

⁸⁶ D10.D, 23.01.2018, E. 2015/3427, K. 2018/49.

⁸⁷ İdarenin bilgi toplama yükümlülüğüne ilişkin olarak ayrıca bkz. Ocak, "6458 Sayılı Kanun", 376- 378.

⁸⁸ Hükümetler arası örgütlerin ortak özelliği devletler tarafından oluşturulup üye devletlerden ayrı uluslararası hukuk kişiliğini haiz olmalarıdır. Melda Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları* (İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020), 167-168; BM uzmanlık kurumları için ise bkz. Uğur Samancı, "Dünya Sağlık Örgütü ve Normatif İşlevi", *DEÜ SBE Dergisi* 18, S.1 (2016): 63, dpn. 12.

⁸⁹ Hükümet dışı örgütler, farklı uyrukluğa sahip gerçek veya tüzel kişilerin oluşturdukları, uluslararası anlaşmaya dayanmayan, uluslararası alanda gayri ticari amaçla faaliyet gösteren örgütlerdir. Sur, *Uluslararası Hukukun Esasları*, 168.

⁹⁰ Çoban, "Türkiye'de Bulunan Ukraynalıların", 97.

tarafından hayatına ve hürriyetine yönelik ağır tehditler aldığını, oğlunun örgüt tarafından öldürüldüğünü, Afganistan'da Taliban'ın çok etkili bir örgüt olduğunu, meşru hükümet seçilmesine rağmen etkinliğini yitirmediğini ve kendi kurallarına uymayan insanları katlettiğini ileri sürmüştür. Davalı idare, başvurunun şartlı mülteci kapsamında değerlendirildiğini, başvuruda asıl amacın refah seviyesi yüksek bir ülkeye gitmek ve uluslararası prosedürü kullanarak Türkiye'de kalış süresini uzatmak olduğunu, bu nedenle de talebin olumsuz karşılandığını belirtmiştir. Uyuşmazlıkta davacının başvurusunun temeli esasen Afganistan'daki genel çatışma ortamına dayanmaktadır. Bu çerçevede ayırım gözetmeyen şiddet hareketine maruz kalma riskinden söz eden başvurucunun talebinin ikincil koruma statüsü bakımından menşe ülkeye ilişkin ulusal, uluslararası kuruluşlar (BMMYK vb.) ve sivil toplum kuruluşları ile ülkenin Afganistan'daki diplomatik misyonları tarafından hazırlanan raporlar dikkate alınarak değerlendirilmesi gerektiği kabul edilmiştir⁹¹.

Başvurucunun iadesi durumunda iade edileceği ülkede baskı, zulüm görme tehlikesi ile hayati tehlikesinin olup olmadığını da yetkili makamlar söz konusu raporları dikkate alarak değerlendirmelidir⁹². Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin (AİHM) konu ile ilgili kararlarında da bu hususa vurgu yapılmakta ve ilgilinin iade edileceği ülkenin durumu hakkında hazırlanan raporlara atıfta bulunmaktadır⁹³. MSS v. Belçika ve Yunanistan davasına⁹⁴ konu olayda da Afgan vatandaşı MSS Yunanistan'a giriş yaparak Belçika'ya geçmiş ve iltica başvurusunda bulunmuştur. Belçika, MSS'nin Yunanistan'a geri gönderilmesine karar vererek başvurusunu Yunanistan'a iletmıştır. BMMYK, Yunanistan'daki iltica başvurularının değerlendirilmesi sürecindeki sorunları ve iltica talep edenlerin maruz kaldıkları zor koşulları eleştiren bir mektup hazırlayarak Belçika makamlarına göndermiş ve Yunanistan'a iade işlemlerinin durdurulmasını tavsiye etmiştir. Uluslararası örgütlerin raporlarında da Yunanistan'daki olumsuz koşullara yer verilmiştir. 2009'da Yunanistan'a gönderilen başvurucu, olumsuz ve sağlıksız koşullar altında, Atina Havalimanı'nın yanındaki bir binada tutulmuş, salıverildikten sonra da hayatta kalmasını sağlayacak imkanlardan yoksun bir şekilde sokakta yaşamış, sahte kimlik kartıyla Yunanistan'ı terk etmeye çalışırken

⁹¹ Ankara 1. İdare Mahkemesi, E.2014/2031, K. 2015/601. Karar için bkz. Sibel Safi, *Mülteci Hukuku*, 702-704; Ayrıca bkz. Bursa BIM3.İDD, 17.03.2022, E. 2022/251, K. 2022/423, Erişim Tarihi: Ağustos 25, 2024, <https://multecihukuku.net>.

⁹² Sancakdar, "Conditional Refugees", 206.

⁹³ Örneğin Klein v. Rusya, N. v. İsveç davalarında kişinin gönderilmesi planlanan ülkenin durumu hakkında hazırlanan raporlara atıfta bulunulmuştur. Klein v. Rusya kararı için bkz. AİHM Kararı, Başvuru No: 24268/08, 04.10.2010, Erişim Tarihi: Temmuz 25, 2024, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-98010>; N. v. İsveç kararı için bkz. AİHM Kararı, Başvuru No: 23505/09, 20.10.2010, Erişim Tarihi: Temmuz 25, 2024, <https://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-99992>.

⁹⁴ AİHM Kararı, Başvuru No: 30696/09, 21.01.2011, Erişim Tarihi: Temmuz 25, 2024, <https://hudoc.echr.coe.int/?i=001-103293>.

yakalanan başvuru yine aynı yere gönderilmiştir. Salıverildikten sonra, yine sokakta yaşamıştır. Mahkeme, başvurunun özgürlüğünden mahrum bırakıldığı yerdeki koşulların ve yaşam şartlarının kötülüğünden dolayı, Yunanistan tarafından 3. maddenin ihlal edildiğine karar vermiştir. Kararda Belçika bakımından da değerlendirme yapılmış ve başvuranın iltica başvurularının değerlendirilme sürecindeki kusurlara, 3. maddeye aykırı alıkonulma ve yaşam koşullarına bağlı risklere maruz bırakılması nedeniyle, Belçika'nın da 3. maddeyi ihlal ettiği kabul edilmiştir. Belçika'nın söz konusu riskleri bilmesini sağlayacak birçok verinin ve bilgi kaynağının mevcut olması, bu sonuca varılmasında belirleyici olmuştur. Dolayısıyla, kişinin iade edileceği ülkenin durumu hakkında hazırlanan raporların dikkate alınması gerekmekte olup, iade veya sınır dışı edilecek kişinin gönderileceği ülkede AİHS'ne aykırı muameleye maruz kalma riskinin bulunduğunu gösteren ciddi sebepler var ise, kişiyi iade veya sınır dışı ederek bu riske maruz bırakan devletin de sorumluluğu kabul edilmektedir⁹⁵.

SONUÇ

6458 sayılı Kanun'a göre uluslararası koruma statüsü; mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsünü ifade eder. İlgililerin başvurusu üzerine statü belirleme işlemleri sonrasında uluslararası koruma statüsü verilebilmektedir. Bu süreç; başvuru, kayıt ve kontrol, mülakat ve karar olmak üzere dört temel aşamadan oluşur. Uluslararası koruma statüsüne başvuru üzerine verilen başvurunun kabulü veya reddi ile başvurunun geri çekilmiş sayılması, uluslararası korumanın haricinde tutulma, kabul edilmezlik kararları idari işlem niteliğindedir. Kararı alacak yetkili makam kural olarak Göç İdaresi Başkanlığı'dır. Ancak valiliklere yetki devri yapılabilmesi mümkündür. İşlem yazılı şekle tabidir. Mevzuatta belirlenen usul kurallarına uyulması, bu çerçevede mülakat süreci ile 6458 sayılı Kanun m. 78 uyarınca olumsuz kararda kararın maddi gerekçeleri ile dayanaklarının, karara karşı başvuru yolları ile süresinin belirtilmesi de işlemin şekil unsuru ile ilgilidir. İşlemin sebebi 6458 sayılı Kanun'un 61, 62 ve 63. maddelerinde belirtilmiştir. İşlemin konusu, başvurana ilgili uluslararası koruma statüsünün verilmesidir. İdari işlemin amacı genel olarak kamu yararı olup somut olaya göre değerlendirme yapılmalıdır. Uluslararası korumanın amacı mevzuatta belirlenen sebepler dışında ülkede kalınmasına izin vermek değildir.

Uluslararası koruma statüsü başvurusu üzerine verilen kararlara karşı kural olarak idareye itiraz ve yargı yoluna başvurma hakkı söz konusudur. İdareye itiraz veya yargı yoluna başvurulması durumunda söz konusu başvurular sonuçlandırılıncaya kadar ilgilinin ülkede kalışına izin verilir. Dolayısıyla ilgilinin ülkede kalışı için ayrıca bir yürütmenin durdurulması kararı gerekli değildir. 6458

⁹⁵ Karara ilişkin olarak ayrıca bkz. Tezcan, Erdem, Sancakdar ve Önok, *İnsan Hakları El Kitabı*, 205-206; Ayrıca bkz. Sancakdar, "Conditional Refugees", 205, 206.

sayılı Kanun'da idari itiraz ve yargı yoluna başvuruya ilişkin özel hüküm bulunmakta olup, İYUK'a göre öncelikle uygulama alanı bulur. Kabul edilmezlik kararı ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlar hariç kararın tebliğinden itibaren on gün içerisinde Uluslararası Koruma Değerlendirme Komisyonu'na itiraz edilebilir. İtiraz üzerine veya doğrudan idari yargıda dava açılabilmesi de mümkündür. Bu durumda İdare Mahkemesi'nin kararı üzerine istinaf kanun yoluna başvurulabilir. Uluslararası koruma statüsü başvurularının reddine ilişkin kararlar konu bakımından temyize tabi kararlar arasından sayılmamıştır. Ancak kanaatimizce uluslararası koruma statüsüne başvurular bakımından konunun insani boyutu ve önemi nedeniyle kanun değişikliği ile temyiz yolunun açık hale getirilmesi uygun olacaktır. Kabul edilmezlik kararı ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlara karşı sadece yargı yoluna başvurulabilir ve İdare Mahkemelerinin bu durumda verdiği kararlar kesindir. Kanaatimizce uluslararası koruma statüsü ile ilgili kabul edilemezlik kararı ile hızlandırılmış değerlendirme neticesinde verilen kararlar üzerine açılan davalar neticesinde İdare Mahkemelerinin verdiği kararlara karşı da konunun insani boyutu ve önemi nedeniyle kanun değişikliği ile olağan kanun yollarına başvurunun kabulü uygun olacaktır. Belirtilen durumlarda uyuşmazlıkların ivedi olarak çözümlenmesi gereği dikkate alındığında, İYUK m. 20/A'da belirtilen ivedi yargılama usulüne tabi işlemler arasına dahil edilmelerinin de uygun olabileceği belirtilebilir. Bu yönde bir düzenleme yargılamanın makul sürede tamamlanmasını da kolaylaştıracaktır.

Uluslararası koruma statüsü verilmesi sürecinde yaşanan başlıca sorunlar özellikle mülakat aşamasına, korku, risk ve inanılabilirlik değerlendirmesine, kamu düzeni ile bireysel çıkar dengesinin sağlanması ile uluslararası raporların mümkün mertebe dikkate alınması gereğine ilişkindir. İdari yargı önüne gelen uyuşmazlıklarda mülakat aşamasında yeterli inceleme yapıp yapılmadığı denetlenmektedir. Başvurucunun mevcut durumundan ziyade geçmişine dair eksik incelemeye dayalı işlemlerin hukuka uygun olmadığı kabul edilmektedir. Uluslararası koruma statüsü verilebilmesi için başvuru açısından korumanın gerekli olduğu kanaatine varılmalıdır. Mülakat aşamasında elde edilen veriler yeterince açık değilse, başvuru-kunun korkusunun makul olup olmadığına ilişkin inanılabilirlik ve risk değerlendirmesi yapılmalıdır. Uluslararası koruma statüsü verme sürecinde kamu düzeni ile bireysel çıkar dengesinin de sağlanması gerekir. Kamu düzeni bakımından Türkiye'ye girişi sakıncalı görülmesi nedeniyle hakkında genel güvenlik tahdit kodu G-87 ile veri girişi yapılmış olan kişilerin uluslararası koruma statüsü başvuruları reddedilebilir. Bu durumda söz konusu tahdit kodunun uluslararası koruma başvurusuna etkisi ortaya konularak değerlendirme yapılmalıdır. Uluslararası koruma statüsü verme sürecinde başvuru-kunun iadesi durumunda iade edileceği ülkede baskı ve zulüm görme tehlikesinin olup olmadığı ve hayati tehlikesinin olup olmadığının değerlendirilmesi, bu çerçevede varsa ilgilinin iade edileceği ülkenin durumu hakkında hazırlanan raporların da dikkate alınması önemlidir.

KAYNAKÇA

- Akıllıoğlu, Tekin. “İdari Usul ve Kişisel Verilerin Korunması”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 7, Sayı: 2, (2008): 13-27.
- Akyılmaz, Bahtiyar. “İdari İşlemlerde Gerekçe Yükümlülüğü”, *Prof. Dr. A. Şeref Gözübüyük’e Armağan*. Ankara: Turhan Kitabevi, 2005.
- Akyılmaz, Bahtiyar, Sezginer, Murat ve Kaya, Cemil. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Bilgin, Hüseyin. *Bölge İdare Mahkemelerinin Kesin Kararları Arasındaki İçtihat Farklılığı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Bölükbaşı, Mustafa Oğuzhan. “Devlet İşlemlerinde Kanun Yolları, Merciler ve Başvuru Sürelerini Gösterme Yükümlülüğü (Anayasa’nın 40/2. Maddesi)”, *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, Yıl: 8, Sayı: 15, (2020): 97-122.
- Çalışkan, Elif Altınok ve Seyhan, Serkan. “Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün Teşkilat Yapısı ve Hukuksal Statüsü”, *İstanbul Kültür Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 16, Sayı: 2, (2017): 119-148.
- Çaptuğ, Mehpare. *İdari Usul Hukukunda Hukuki Güvenlik İlkesi*. Ankara: Seçkin Yayınları, 2020.
- Çınarlı, Serkan ve Azak, Kerim. “Disiplin Cezalarında Gerekçe İlkesi”, *Danıştay Dergisi*, Sayı: 152 (2020): 109-141.
- Çoban, Aslıhan. “Türkiye’de Bulunan Ukraynalıların Uluslararası Koruma Statüleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi”, *TAAD*, Cilt: 15, Sayı: 58 (2024): 77-101.
- Dursun, Hasan. “Fransa’da İdari Suç ve Cezalarda Kanunilik İlkesinin Uygulanması”, *TAAD*, Cilt: 8, Sayı: 31, (2017): 469-516.
- Ekşi, Nuray. “2014 Yılında Kabul Edilen İdari Yargıda İstinaf Müessesesinin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Açılacak İdari Davalara Etkisi”, *Göç Araştırmaları Dergisi*, Cilt: 1, Sayı: 1, (2015): 12-43.
- Erkal, Atıla. “Türk ve Alman Hukukunda Gerekçe Yükümlülüğü”, *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 17, Sayı: 1, (2009): 119-150.
- Evren, Çınar Can. “İdari Usul İlkelere Yönelik Yönetim Hukukumuz Açısından Değeri”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 91, (2010): 110-145.
- Günday, Metin. *İdare Hukuku*. Ankara: İmaj Yayınevi, 2011.
- Kağıtçıoğlu, Mutlu. “Sınır Dışı Etme Kararları ile Uluslararası Koruma Kapsamındaki Kararlarda İdari Yargı Denetimi”, *Adalet Dergisi*, Cilt: 150, Sayı: 70, (2023): 347-368.
- Kaya, Cemil. *İdare Hukukunda Bilgi Edinme Hakkı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2005.
- Kayar, İsmail. *6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu’na Göre Borçlar Hukuku Genel Hükümler/Özel Borç İlişkileri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2019.
- Koçak, Nazım Taha. “Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu Kapsamında Avukatla Temsil Sorunu”, *İstanbul Barosu Dergisi*, Cilt: 89, Sayı: 3, (2015): 110-117.
- Ocak, Kasım. “6458 Sayılı Kanun Uyarınca Yapılan Uluslararası Koruma Başvurularının Türk İdari Yargısında Ele Alınması”, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 23, Sayı: 4, (2019): 363- 393.

- Önüt, Lale Burcu. “Administrative Sanctions Arising From Visa Violation in Turkey”, Sibel Safi ve Lale Burcu Önüt, editör. *Projecting Migration over the Next Twenty Years and Beyond*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2022.
- Özay, İl Han. *Günüşiğinde Yönetim*. İstanbul: Alfa Yayınları, 1996.
- Özkan, Işıl. *Göç-İltica ve Sığınma Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018.
- Öztürk, Burak. “Fransa ve Türkiye’de Uluslararası Koruma Statüsü Değerlendirme İşlemlerinin Yargısal Denetimi”, *Ankara Barosu Dergisi*, Cilt: 77, Sayı: 3, (2019): 95-117.
- Safi, Sibel. *Mülteci Hukuku*. İstanbul: Legal Yayıncılık, 2017.
- Samancı, Uğur. “Dünya Sağlık Örgütü ve Normatif İşlevi”, *DEÜ SBE Dergisi*, Cilt: 18, Sayı: 1 (2015): 55-89.
- Samancı, Uğur. “Powers of the UN Security Council under Chapter VII of the UN Charter and Situations Giving Rise to the Mass Influx as a Threat to the Peace”, Sibel Safi ve Lale Burcu Önüt, editör, *Projecting Migration over the Next Twenty Years and Beyond*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2022.
- Sancakdar, Oğuz. “The Legal Status of “Conditional Refugees” in the Light of Turkish Administrative Jurisdiction Decisions”, Sibel Safi ve Lale Burcu Önüt, editör. *Projecting Migration over the Next Twenty Years and Beyond*. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2022.
- Sancakdar, Oğuz, Önüt, Lale Burcu, Doğan Us, Eser, Turhan Kasapoğlu, Mine ve Seyhan, Serkan. *İdare Hukuku Teorik Çalışma Kitabı*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2022.
- Sancakdar, Oğuz ve Önüt, Lale Burcu. *İdari Yargılama Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2023.
- Sur, Melda. *Uluslararası Hukukun Esasları*. İstanbul: Beta Yayıncılık, 2020.
- Tezcan, Durmuş, Erdem, Mustafa Ruhan, Sancakdar, Oğuz ve Önok, Rifat Murat. *İnsan Hakları El Kitabı*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.
- Ulusoy, Ali D. *İdari Yaptırımlar*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, 2013.
- Ulusoy, Ali D. *Türk İdare Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, 2022.
- Ünlütepe, Mustafa. *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021.